

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2002:16

Ehdotus uudeksi saamen kielilainiksi

Lausuntotiivistelmä

Ehdotus uudeksi saamen kielilainiksi

Lausuntotiivistelmä

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-079-2
Oikeusministeriö
Helsinki

SISÄLLYSLUETTELO

1. Ehdotus ja lausuntopyynnöt.....	1
2. Yleisarvio annetuista lausunnoista.....	1
3. Lakiehdotusta koskevat yksityiskohtaiset kannanotot.....	4
4. Taloudelliset vaikutukset.....	31
5. Muuta.....	33

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
31.7.2002

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Lainsäädäntöneuvos Eero J. Aarnio</p>	<p>Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä</p>		
	<p>Toimeksiantaja Oikeusministeriö Lainvalmisteluosasto</p>		
	<p>Toimielimen asettamispäivä</p>		
<p>Julkaisun nimi Ehdotus uudeksi saamen kielilaiksi. Lausuntotiivistelmä</p>			
<p>Julkaisun osat</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ehdotus ja lausuntopyynnöt 2. Yleisarvio annetuista lausunnoista 3. Lakiehdotusta koskevat yksityiskohtaiset kannanotot 4. Taloudelliset vaikutukset 5. Muuta 			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Oikeusministeriö pyysi lausuntoja saamelaiskäräjien oikeusministeriölle 20.2.2002 luovuttamasta ehdotuksesta uudeksi saamen kielilaiksi yhteensä 128 taholta. Lausuntoja on 31.7.2002 mennessä annettu 87. Lausuntojen tiivistelmä on otettu tähän julkaisuun.</p>			
<p>Avainsanat: (asiasanat) Perusoikeudet, kielelliset oikeudet, saamelaiset, alkuperäiskansa</p>			
<p>Muut tiedot Yhteyshenkilö oikeusministeriössä Eero J. Aarnio</p>			
<p>Sarjan nimi ja numero Lausuntoja ja selvityksiä 2002:16</p>	<p>ISSN 1458-7149</p>	<p>ISBN 952-466-079-2</p>	
<p>Kokonaissivumäärä 41</p>	<p>Kieli Suomi</p>	<p>Hinta</p>	<p>Luottamuksellisuus Julkinen</p>
<p>Jakaja Oikeusministeriö, lainvalmisteluosasto</p>		<p>Kustantaja Oikeusministeriö</p>	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
31.7.2002

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Lagstiftningsrådet Eero J. Aarnio	Typ av publikation Sammandrag av utlåtanden		
	Uppdragsgivare Justitieministeriet Lagberedningsavdelningen		
	Datum då organet tillsattes		
Publikation (även den finska titeln) Ehdotus uudeksi saamen kielilaiksi. Lausuntotiivistelmä			
<p>Publikationens delar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Förslag och begäran om utlåtande 2. Allmänt omdöme av utlåtanden 3. Detaljerade ställningstaganden över lagförslaget 4. Ekonomiska verkningar 5. Annat 			
<p>Referat</p> <p>Justitieministeriet begärde utlåtande om förslaget till en ny samisk språklag, som sametinget 20.2.2002 hade överlämnat till justitieministeriet, av sammanlagt 128 instanser. Fram till 31.7.2002 har 87 utlåtanden inlämnats. Utlåtandena har sammanfattats i denna publikation.</p>			
<p>Nyckelord</p> <p>Grundläggande fri- och rättigheter, språkliga rättigheter, samer, ursprungsfolk</p>			
<p>Övriga uppgifter</p> <p>Kontaktperson på ministeriet Eero J. Aarnio</p>			
Seriens namn och nummer Utlåtanden och utredningar 2002:16		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-079-2
Sidoantal 41	Språk Finska	Pris	Sekretessgrad Offentlig
Distribution Justitieministeriet, lagberedningsavdelningen		Förlag Justitieministeriet	

SISDOALLOSIIDU

VUOIGATVUOHTAMINISTERIIJA

Prentosa beaivemearri
31.7.2002

<p>Dahkkit (doaibmaorgánas: doaibmaorgána namma, ságadoalli, „álli)</p> <p>Láhkaásahanráđi Eero J. Aarnio</p>	<p>Prentosa šládja Cealkámuš „oahkkáigeassu</p>	
	<p>Doaibmaaddi Vuoigatvuohtaministeriija Láhkaossodat</p>	
	<p>Doaibmaorgána ásanbeaivi</p>	
<p>Prentosa namma Evttohus ođđa sámi giellaláhkan. Cealkámuš „oahkkáigeassu</p>		
<p>Prentosa oasit</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Evttohus ja cealkámušbivdagat 7. Oppalašárvoštallan addojuvvon cealkámušain 8. Láhkaevttohusa guoski dárkilut oaivilat 9. Ruđalaš váikkhusat 10. Eará 		
<p>„oahkkáigeassu</p> <p>Vuoigatvuohtaministeriija bivddi cealkámušaid oktiibuot 128 oassebealis sámedikki vuoigatvuohtaministeriijai 20.2.2002 luohpadan ođđa sámi giellaláhka evttohusas. Cealkámušat leat 31.7.2002 rádjai addojuvvon 87. Cealkámušaid „oahkkáigeassu lea váldon dán prentosii.</p>		
<p>Guovddášsánit: (áššesánit) Vuođđovuoigatvuođat, gielalaš vuoigatvuođat, sápmela „at, eamiálbmot</p>		
<p>Eará dieđut Oktavuohtaolmmoš vuoigatvuohtaministeriijas Eero J. Aarnio</p>		
<p>Ráiddu namma ja nummir Cealkámušat ja „ilgehusat 2002:16</p>	<p>ISSN 1458-7149</p>	<p>ISBN 952-466-079-2</p>
<p>Ollessiidomearri 41</p>	<p>Giella Suomagiella</p>	<p>Haddi Luhtolašvuohta Almmolaš</p>
<p>Juohkki Vuoigatvuohtaministeriija, láhkaossodat</p>	<p>Goasttideaddji Vuoigatvuohtaministeriija</p>	

TIIVISTELMÄ SAAMELAISKÄRÄJIEN EHDOTUKSESTA UUDEKSI SAAMEN KIELILAIKSI ANNETUISTA LAUSUNNOISTA

1. Ehdotus ja lausuntopyynnöt

Saamelaiskäräjät on 20.2.2002 oikeusministeriölle tekemässään esityksessä ehdottanut, että laki saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa (516/1991) korvattaisiin uudella saamen kielilailalla. Lailla turvattaisiin perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten edellyttämällä tavalla saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä käyttää tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, inarinsaamea, koltansaamea tai pohjoissaamea.

Suurelta osaltaan laki vastaisi sisällöltään voimassa olevaa lakia. Lakiin kirjattaisiin kuitenkin muun muassa viranomaisten velvoite oma-aloitteisesti huolehtia kielellisten oikeuksien turvaamisesta. Saamelaisten kotiseutualueella saamen kieli ja suomen kieli olisivat yhdenvertaisia kieliä, ja tällä alueella viranomaisilla olisi yleinen velvollisuus edistää saamen kielen käyttämistä. Alueen kunnallisten viranomaisten olisi käytettävä suomen kielen ohella saamen kieltä myös pöytäkirjoissa ja muissa asiakirjoissa, joita ei ole annettava asianosaiselle, sekä viranomaisten välisessä kirjeenvaihdossa ja virkakirjanpidossa. Henkilöstöä ottaessaan alueen viranomaisten olisi huolehdittava siitä, että henkilöstö pystyy palvelemaan asiakkaita myös saamen kielellä, ja muun muassa koulutusta järjestämällä siitä, että henkilöstöllä on tehtäviensä edellyttämä saamen kielen taito. Oikeus saada palkallista virkavapautta saamen kielen taidon hankkimista varten ulotettaisiin koskemaan myös alueen kuntien ja kuntayhtymien henkilöstöä. Uusi laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti uuden kielilain kanssa 1.1.2004.

Oikeusministeriö pyysi saamelaiskäräjien ehdotuksesta 30.4.2002 mennessä lausuntoa yhteensä 126 taholta sekä varasi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle tilaisuuden antaa asiasta lausuntonsa. Utsjoen kunnalle myönnettiin pyynnöstä lisäaikaa lausunnon antamiseen 17.5.2002 saakka, jotta kunnalla olisi aikaa perehtyä ehdotuksen viivästyneeseen saamenkieliseen käännökseen. Lausunto on 31.7.2002 mennessä saatu 87 taholta.

Kannanottojen määrän ja luonteen sitä edellyttäessä on tiivistelmään sen luettavuuden lisäämiseksi otettu asianomaisen luvun tai pykälän kohdalle lyhyt lihavoitu esitys, jossa pyritään kootusti esittämään lausuntojen pääsisältö.

2. Yleisarvio annetuista lausunnoista

Lausunnoissa suhtaudutaan ehdotukseen yleisimmin myönteisesti. Uuden lain katsotaan toteuttavan perustuslakiin kirjattuja saamelaisen alkuperäiskansan kielellisiä oikeuksia sekä Suomen sitovia kansainvälisoikeudellisia sopimuksia ja sopimusten valvontaelinten suosituksia. Erityisesti koltansaamen ja inarinsaamen aseman kehittämisen osalta ehdotus nähdään myönteisenä. Ehdotuksen pohjalta todetaan olevan hyvät edellytykset valmistella uusi kielilaki, joskin ehdotus joiltakin osin todetaan keskeneräiseksi ja ristiriitaiseksi. Joidenkin lausunnonantajien mielestä ehdotus kuitenkin on osin ylimitoitettu. Eräät lausunnonantajat kannattavat kielellisten oikeuksien kehittämistä nykyisen lain pohjalta.

Yleisesti ottaen suurin osa lausunnonantajista suhtautuu ehdotukseen myönteisesti: Sitä pidetään ”välttämättömänä”, ”hyvänä”, ”kannatettavana”, ”perusteltuna”, ”oikeansuuntaisena”, ”toteuttamiskelpoisena” ja ”tärkeänä” (mm. kansalaisten yhdenvertaisuuden toteutumisen, hallinnon legitimitetin sekä suomen ja saamen kielen alueellisen yhdenvertaisuuden kannalta).

Apulaisoikeusasiamies pitää ehdotusta tärkeänä askeleena saamelaisten kieli- ja kulttuuri-identiteetin turvaamisessa.

Enontekiön työvoimatoimisto toteaa, että laki toteutuessaan ”takaa edes minimioikeudet saamenkielisille asiakkaille”: työvoimatoimistolle ”ehdotus kelpaa sellaisenaan”. Suomen ortodoksinen kirkollishallitus, jonka lausuntoon Oulun ortodoksinen hiippakunta yhtyy, toteaa, että ”sillä ei ole mitään huomauttamista ehdotuksen johdosta siltä osin kuin se koskee ortodoksista kirkkokuntaa”. Korkein hallinto-oikeus (KHO) katsoo, että ehdotuksen pohjalta on hyvät edellytykset valmistella uutta saamen kielilakia, joskin ehdotus tarvitsee kuitenkin merkittävää jatkovalmistelua. Ulkoasiainministeriö pitää ehdotusta selkeänä ja tavoitteiltaan johdonmukaisena ja katsoo, että ehdotus antaa hyvän ja kattavan pohjan kielilain kehittämistarpeiden jatkovalmistelulle.

Oikeuskansleri katsoo ehdotuksen toteuttavan mm. eduskunnan sivistysvaliokunnan tahtoa, Euroopan neuvoston ministerivaliokunnan suosituksia sekä perustuslain 17 §:ää ja sen 21 §:ssä tarkoitettuja hyvän hallinnon periaatteita. Myös ulkoasiainministeriö, apulaisoikeusasiamies, eduskunnan kanslia ja Sodankylän saamelaisyhdistys viittaavat Euroopan neuvoston ministerivaliokunnan suositukseen syyskuulta 2001, jossa hallituksen toivotaan edistävän saamen kielen käyttämistä oikeus- ja hallintoviranomaisissa kotiseutualueella esim. viranomaisten saamen kielen taitoa vahvistamalla. Perustuslain 17 ja 22 § huomioon ottaen apulaisoikeusasiamies ja eduskunnan kanslia pitävät perusteltuna pyrkiä turvamaan nykyistä paremmin saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen. Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto ja Suomen porosaamelaiset viittaavat edellä mainittujen perustuslain pykälien lisäksi ehdotuksen perusteeksi myös perustuslain 6 §:ään. Myös ulkoasiainministeriö, ympäristöministeriö ja maatalousyrittäjien eläkelaitos (MELA) katsovat, että ehdotuksen tavoitteet ovat tarkoituksenmukaiset erityisesti perustuslain (kielellisiä perusoikeuksia koskevien) säännösten valossa. Moni muukin lausunnonantaja (mm. Suomen Kuntaliitto, Utsjoen kunta, Sodankylän kunta, Enontekiön työvoimatoimisto, City-sämit sekä Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset) toteaa lain perustan olevan perustuslaissa.

Utsjoen ja Sodankylän kunnat sekä erityisen korosteellisesti Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti ja monipuolisesti ulkoasiainministeriö viittaavat tämän lisäksi Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin ja muihin kansainvälisoikeudellisiin instrumentteihin sekä Porosaamelaiset Suomen Euroopan unioniin liittymissopimuksen pöytäkirjaan n:o 3 ja siihen perustuviin kielellisiin velvoitteisiin. Ulkoasiainministeriö toteaa, että saamelaiskäräjien ehdotuksen voidaan katsoa suoraan edistävän Euroopan neuvoston ministerikomitean vähemmistökieliperuskirjan täytäntöönpanoon liittyvissä erityisesti koulutusta sekä kielen asemaa tiedotusvälineissä, oikeus- ja hallintoviranomaisissa ja sosiaali- ja terveystalvelujen saannin yhteydessä koskevissa suosituksissaan Suomelle asettamia tavoitteita ja osaltaan myös vähemmistöpuiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa.

Useissa lausunnoissa korostetaan hankkeen tärkeyttä viittaamalla siihen, että kysymyksessä on Suomen ainoa alkuperäiskansa, jonka elinehtojen, yhteisön ja kulttuurin, mukaan lukien kieli, säilyminen on Suomen hallituksen vastuulla (ks. erityisesti ulkoasiainministeriö).

Perustuslakiin viittaa myös maa- ja metsätalousministeriö esittäen kuitenkin sen 17 §:stä tulkinnan, että saamelaisten ja muiden mainittujen ryhmien ”tulee ylläpitää ja kehittää niitä (so. omaa kieltään ja kulttuuriaan) itse”.

Työministeriö pitää lain kokonaisuudistusta tarpeellisena sen antaessa saamelaisille entistä yhdenvertaisemman aseman yhteiskunnassa. Rovaniemen hallinto-oikeus (HAO) toteaa, että vaatimukset eri saamen kielten tasapuolisesta kohtelusta vastaavat hallinnossa yleisesti noudatettavia yhdenvertaisuuden ja tasapuolisuuden periaatteita.

Pohjoismainen saamelaisinstituutti tervehtii ehdotusta tyydytyksellä ja korostaa, että ”saamelaisten omakieliset palvelut eivät saa olla sidoksissa ... suomen kielen taitoon”.

Inarin kunta pitää kielellisten oikeuksien kehittämistä myönteisenä ennen kaikkea inarin- ja koltansaamea puhuvien aseman osalta. Lisäksi se katsoo, että ehdotuksella olisi myös suuri työllistävä vaikutus. Kuitenkin se katsoo, että ”kunnan palvelutuotantoa tulee (erityisesti sosiaali- ja terveystoimessa) tarkastella tarpeesta lähtien, ei kielellisistä oikeuksista”.

Sodankylän saamelaisyhdistys pitää tärkeänä, että ehdotettu laki lisäisi mahdollisuuksia käyttää saamea suullisesti, mikä on tärkeää erityisesti vanhemmille ikäluokille, jotka eivät ole oppineet lukemaan ja kirjoittamaan saamea. Inarin seurakunta pitää lakiin tehtäviä tarkennuksia saamelaisten mahdollisuuksia oman kielensä käyttämiseen lisäävinä.

Sisäasiainministeriö toteaa, että ehdotuksessa on tiedostettu uudistusten aiheuttamat käytännön ongelmat: saamenkielentaitoista henkilöstöä ei ole riittävästi. Se arvioi, että ehdotusten toteuttaminen helposti johtaa tilanteeseen, jossa laki on sovittamattomassa ristiriidassa sen toteuttamismahdollisuuksien kanssa: käytännön toteutusedellytyksiä ei ole riittävästi pohdittu. KHO:kin katsoo, että ehdotuksen konkretisointi edellyttäisi selvitystä siitä, miten ehdotus olisi toteutettavissa kolmen eri kielen oppimisen osalta.

Tietosuojavaikuttettu katsoo, että olisi aihetta arvioida tarkemmin saamen kielen käyttöön aikaisempaa laajemmin velvoittavien säännösten tarkoituksenmukaisuus ja käytäntöön soveltaminen. Kansalaisten kielellinen asema olisi hänen mukaansa ensisijaisesti määriteltävä yleisessä kielilaisissa.

Lapin verovirasto pitää ehdotusta ”saamelaisten etujärjestön” laatimana ”jonkinlaisena teoreettisena maksimina”. Jo nykyinen laki täyttää sen mukaan perustuslain ja kansainvälisten sopimusten vaatimukset. Lakia uudistettaessa on veroviraston mielestä muistettava, että Euroopan neuvoston vähemmistöoikeuksien puitesopimuksin edellyttää, että kielipalvelujen ”vaatimus vastaa todellista tarvetta”.

Oulun hiippakunnasta ehdotus tuntuu ”vahvasti ylimitoitetulta”. Suomen saamelaisopettajien yhdistys sen sijaan katsoo, että lakiehdotus ei turvaa saamen kielen asemaa Suomessa ja suomalaisessa yhteiskunnassa. Lakiehdotuksen ”vähimmäisvaatimuksena tulisi (sen mielestä) olla niiden ehtojen täyttäminen, joilla saamen kieli pysyy Suomessa elävänä kielenä ja kehittyy ajan mukana ja kulttuurien vuorovaikutuksessa”. Verohallituksen mielestä ehdotettu laki on joiltakin osin kirjoitettu liian ehdottomaksi. Se muistuttaa Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen 10 artiklan 2 kohdankin edellyttävän kielellisiä palveluja vain, mikäli vähemmistöön kuuluvat sitä vaativat ja vaatimus vastaa todellista tarvetta.

Tietosuojalautakunta toteaa, että ehdotuksessa näyttää kokonaan jääneen ottamatta huomioon ruotsin kielen asema maan toisena kansalliskielenä.

Useat lausunnonantajat kiinnittävät huomiota ehdotuksen toteuttamisen laajoihin sekä valtioon että kuntiin kohdistuviin taloudellisiin vaikutuksiin. Taloudellisia vaikutuksia käsitellään jäljempänä erikseen.

Valtiovarainministeriö toteaa, että epäkohdiksi todettuja asioita ei saada korjattua ainakaan lyhyellä aikavälillä millään lainsäädännöllä ja että suurin rajoite on saamenkielentaitoisten virkamiesten puute.

Saamelaisalueen koulutuskeskus suhtautuu ehdotukseen monin tavoin kriittisesti: Ehdotus ”ei ylläpidä saamen kielen asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa ja Suomen valtiossa”, siitä ”puuttuvat kohdat, jotka toteuttavat monikielisuuden säilymisen minimiehdot ja ylläpitävät yhteiskunnan monikulttuurisena ja –kielisenä”, ”lakiehdotuksessa ei ole (valtiota, hallintoa ja viranomaisia) velvoittavia kohtia”.

Lapin käräjäoikeudella (KO) ei ole mitään lainuudistusta vastaan, joskin se toteaa jo voimassa olevan lain toteuttavan riittävästi saamen kielen käytön ainakin oikeudenhoidossa. Saamelaisalueen koulutuskeskus näkee nykyisen lain monilta osin paremmaksi kuin uuden ehdotuksen, joskin se esittää myös lukuisia huomioita ehdotuksen yksityiskohtiin. Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti katsoo jo nykyisen lainsäädännön vastaavan Suomen hyväksymiä kansainvälisoikeudellisia velvoitteita, mutta pitää

lainsäädännön tarkistamista kuitenkin perusteltuna sitä taustaa vasten, että Suomi on hyväksyessään kaksi Euroopan neuvoston vähemmistöoikeusinstrumenttia velvoittanut tukemaan saamen kielen käytön vahvistumista. Kauppa- ja teollisuusministeriö ja Rovaniemen käräjäoikeus (KO) katsovat jo voimassa olevan kielilain turvaavan jatkossakin riittävät oikeuspalvelut saamenkielisille asukkaille. Inarin kunnan mielestä saattaisi olla realistisempaa saada nykyinen kielilaki toteutumaan kunnassa. Myös Enontekiön kunta pitää lakiesitystä epärealistisena. Se esittää, että selvitetään esityksen toiminnalliset ja taloudelliset vaikutukset sekä valtion mahdollisen sitoutuminen esityksen kustannuksiin. Myös maa- ja metsätalousministeriö suhtautuu epäillen uuden lain tarpeeseen. Kansaneläkelaitos pitää ehdotusta sisällöltään keskeneräisenä sekä rakenteellisesti vaikeaselkoisena ja lakiteknisesti viimeistelyä vailla olevana. Realistisin vaihtoehto olisi sen mukaan seurata nykyisen lain toteutumista käytännössä.

3. Lakiehdotusta koskevat yksityiskohtaiset kannanotot

Lain nimike

Ulkoasiainministeriö pitää ehdotettua lain nimikettä ”Saamen kielilaki” kielellisesti selkeänä ja tiivistetyn ytimekkäänä.

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa sekä julkisen vallan velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamen kieltä käyttävien kielellisiä oikeuksia.

Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti katsoo, että lakiin on syytä kirjata viranomaisten positiivinen velvoite tukea saamen kielen käytön vahvistumista.

Tiehallinnon Lapin tiepiiri aprikoi, olisiko riittävää, että julkinen valta järjestää toimintansa niin, että se voi toteuttaa saamen kieltä käyttävien kielellisiä oikeuksia. Tiehallinnon keskushallinto yhtyy tiepiirin lausuntoon (myös muiden pykälien osalta).

Oikeuskansleri toteaa, että lain soveltamisala on yhdenmukainen oikeuskanslerin valvontavallan ulottuvuuden kanssa. Ulkoasiainministeriö pitää ehdotettua pykälää tarkoituksenmukaisena.

Vaasan hallinto-oikeuden (HAO) mielestä pykälässä tulisi selvyuden vuoksi säilyttää maininta lain soveltamisesta myös ”tuomioistuimissa” (vrt. 2 ja 3 §).

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että perustelujen maininta, että ”esityksellä ei muutettaisi lain soveltamisalaa”, ei pidä paikkaansa viitaten lain ulottamiseen koskemaan kaikkia tapauksia, joissa käytetään julkista valtaa (välillinen julkishallinto), ja valtion liikelaitoksiin. Se katsoo myös, että perusteluissa käytetään epätarkasti käsitettä ”julkinen valta” (vrt. 3 §:n 3 kohta: ”julkinen tehtävä” ja 5 §:n 3 momentti ja Esityksen pääasiallinen sisältö: ”julkiselle vallalle kuuluva tehtävä”).

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa näin kuuluvaa lisäystä pykälään: ”Lisäksi tässä laissa määrätään esivallalle velvollisuus luoda suomalaiseen yhteiskuntaan sellainen kielellinen tila, joka ylläpitää saamen kielen elävänä ja kehittyvänä kielenä.”

2 §. Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä saamen kieltä käyttävien oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään.

Tavoitteena on, että saamen kieltä käyttävien oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että yksilön kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota. Tavoitteena on lisäksi, että saamelaisten kotiseutualueen viranomaisissa henkilöstö hallitsee saamen ja suomen kielen. Viranomainen ei saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamasta tässä laissa säännellyjä kielellisiä oikeuksia sillä perusteella, että saamea käyttävä osaa myös suomen kieltä.

Sen estämättä, mitä tässä laissa säädetään, viranomaiset voivat antaa parempaa kielellistä palvelua kuin laissa edellytetään.

Lain tarkoitusta ja tavoitteita sekä niiden kirjaamista lakiin pidetään varsin yleisesti tärkeänä.

Lapin liitto pitää tarkoituspäälään kirjattuja lain tavoitteita tärkeinä. Sodankylän saamelaisyhdistys korostaa sen tärkeyttä, että viranomaiset pyrkisivät antamaan lain edellyttämää minimitasoa parempaa kielellistä palvelua.

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto pitää perustuslain 22 §:n huomioon ottaen tärkeänä, että viranomaisten on turvattava saamen kieltä käyttävien kielelliset oikeudet ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota. Myös Suomen porosaamelaiset, City-sämit ja Enontekiön saamelaisyhdistys pitävät tätä todella tärkeänä ja kannustavat viranomaisia antamaan sujuvaa ja joustavaa, lain minimivaatimuksia parempaa kielellistä palvelua. Ivalon työvoimatoimisto pitää yleistavoitetta hyvänä.

Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO) mukaan tavoitteena tulee olla, että kotiseutualueen viranomaisissa Inarissa ainakin osa henkilöstöä hallitsee, paitsi pohjoissaamen, myös inarin- ja koltansaamen.

Lapin verovirasto katsoo, että tavoitteet ovat hyväksyttäviä pitkän aikavälin tavoitteita. Käytännössä saamenkielistä palvelua joudutaan sen mukaan kuitenkin vielä pitkään vaatimaan, jotta palvelutarve havaittaisiin. Lapin lääninhallitus toteaa, että tavoite kielellisten palvelujen saamisesta ilman, että sitä tarvitsee pyytää, ei voi toteutua esim. poliisin osalta mm. saamen kielen taitoisten virkamiesten vähäisyyden takia.

Tietosuojavaltuutettu esittää kysymyksen, edellyttääkö tavoitepykälä ehdotetun kaltaista soveltamisalan laajennusta.

Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti pitää pykälän muotoilua ongelmallisena: siitä saattaa saada sen kuvan, että koko henkilökunnan tulee hallita saame ja suomi. Instituutti pitää riittävänä, että viranomaisissa on riittävästi kriteerit täyttävää henkilöstöä. Se kaipaa pykälään täsmennystä siitä, miten tavoitteiden tulisi toteutua pienissä, esim. yksihenkilöisissä viranomaisissa, ja muistuttaa myös tasa-arvon ja syrjintäkiellon toteuttamisesta.

Vaasan HAO:n mielestä otsikon tulisi kuulua ”Lain tarkoitus ja tavoite”.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa näin kuuluvaa lisäystä 1 momentin loppuun: ”Tämän lain tavoitteena on velvoittaa luomaan Suomen saamelaisalueelle sellainen kielellinen tila, jossa saamen kielen käyttäminen on luonnollista, yhdenvertaisessa asemassa maan valtakielien kanssa ja eri saamen kielet voivat kehittyä ajanmukaisesti. Lailla turvataan yksikielisten suomenkielisten viranomaisten yhdenvertainen asema monikielisellä saamelaisten kotiseutualueella niin, että myös suomenkieliset viranomaiset voivat saavuttaa ne edut, mitä monikielisyyttä tuottaa.”

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *saamen kielellä inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kieltä;*
- 2) *saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskäräjälain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitettua saamelaisten kotiseutualueetta;*
- 3) *viranomaisella tuomioistuimia ja 5 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja muita viranomaisia ja laitoksia sekä kaikkia niitä, jotka hoitavat julkista tehtävää; sekä*
- 4) *saamelaisella saamelaiskäräjälain (974/1995) 3 §:ssä tarkoitettua saamelaista.*

Lausunnoissa on yleensä otettu kantaa vain 1 kohdan saamen kielen määritelmään. Kaikkien kolmen Suomessa puhutun saamen kielen huomioon ottamista ja mainitsemista laissa pidetään monissa lausunnoissa hyvänä, joskin myös epäileviä kantoja esiintyy.

Oikeuskansleri, ulkoasiainministeriö ja Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto pitävät saamen kielen määritelmän tarkentamista perusteltuna. Ulkoasiainministeriö pitää säännöstä erittäin tärkeänä ennen kaikkea inarin- ja koltansaamen säilymisen turvaamiseksi. Myös ylioppilastutkintolautakunta, City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset (kolme viimeksi mainittua: ”estäisi tulkintaerimielisyyksien synnyn”) pitävät hyvänä saamen kielten määrittelemistä itse laissa. Myös Inarinsaamen kielen yhdistys pitää uudistusta hyvänä ja on erityisesti mielissään, että inarinsaame noteerataan laissa. Lapin liiton mielestä pykälässä pitäisi (terminologisesti) määritellä ”saamen kielet” eikä vain yksi ”saamen kieli”.

ETNO:n mielestä olisi tarkemmin määriteltävä, mitä saamen kielen muotoa kussakin kunnassa tarkoitetaan. Se pitää suotavana, että oikeus käyttää koltan- ja inarinsaamea rajattaisiin Inarin kuntaan.

KHO toteaa, että vaikka tässä pykälässä määritellään saamen kieliksi kaikki Suomessa puhutut saamen kielet, muista pykälistä ei ilmene, mitä näistä kielistä kulloinkin olisi käytettävä. Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituuttikin pitää tärkeänä täsmentää, millaiset ovat viranomaisten velvoitteet suhteessa eri saamen kieliin.

Maa- ja metsätalousministeriö arvelee, että ”velvoitteiden ulottaminen kaikkiin kolmeen saamen kieleen voi kuitenkin aiheuttaa ongelmia”. Metsähallituksen katsoo, että yleinen edellytys, että henkilöstö hallitsisi kolme saamen kieltä, on liian vaativa ja epätarkoituksenmukainen. Sen mukaan kääntämisen ja tulkkauksen pitäisi riittää, sikäli kuin on kysymys inarin- ja koltansaamesta.

Lapin verovirasto katsoo, että ehdotukset, ovat inarin- ja koltansaamen osalta ”täysin epärealistisia” ottaen huomioon ao. kieliä hallitsevien vähäisen määrän.

Vaasan HAO:n mielestä ”saamelaisten kotiseutualueen” ja ”saamelaisen” määritelmät tulisi kirjoittaa näkyviin lakiin samansisältöisinä kuin saamelaiskäräjälaissa. Myös Kansaneläkelaitos esittää tätä harkittavaksi, kuten myös yleensä viittausten kirjoittamista ”auki”. Toisaalta se ehdottaa harkittavaksi riittäisikö se, että määritelmät todettaisiin vain lakiesityksen perusteluissa.

4 §. Saamen ja suomen kielen yhdenvertaisuus

Saamen kieli ja suomen kieli ovat saamelaisten kotiseutualueella yhdenvertaisia kieliä.

Pohjoismainen saamelaisinstituutti pitää kielten yhdenvertaisuutta koskevaa säännöstä erityisen tärkeänä ja kielellistä identiteettiä vahvistavana. City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset pitävät pykälää lakiehdotuksen tärkeimpänä. Lapin ympäristökeskus ja Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto pitävät ehdotusta perusteltuna. Verohallitus pitää yhdenvertaisuutta kotiseutualueella kannatettavana tavoitteena. Suomen Saamelaisten Keskusjärjestö katsoo, että saamen

kielen nostaminen yhdenvertaiseen asemaan edistää tavoitetta nostaa kielen statusta ja merkitystä sekä luoda myönteisiä asenteita ja ilmapiiriä saamen kielen käytölle. Sodankylän saamelaisyhdistys arvioi säännöksen vaikuttavan tuntuvasti saamelaisväestön itsensä käsityksiin oman kieltensä arvosta ja tulevaisuudesta. Se edellyttää myös, että muista pykälästä ei poistettaisi liiaksi asioita, jotta ne jäisivät sopusointuun yhdenvertaisuuspykälän kanssa. Utsjoen työvoimatoimisto toteaa, että ”ehdotus ansaitsee täyden kannatuksen”.

ETNO pitää saamen ja suomen tasa-arvoiseksi saattamista kotiseutualueella toivottavana, mutta muistuttaa, että saamen kieliä on alueella kolme.

Ulkoasiainministeriö näkee säännöksen perustuslain kannalta jokseenkin ongelmalliseksi. Se toteaa, että perustuslaissa on eritelty vain kansalliskielet suomi ja ruotsi; muut kielet kuuluvat kategoriaan ”kielet”; ”virallisen kielen” käsitettä ei käytetä laissa. Lähtökohtana se pitää, että saamen kielilain tulee tähdätä saamen kielen käytön edistämiseen kielen ”virallisesta asemasta” tai rinnastuksista riippumatta.

5 §. Lain soveltamispiiriin kuuluvat viranomaiset

Viranomaisia ja laitoksia, joihin tätä lakia sovelletaan, ovat:

- 1) Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnat sekä ne kuntayhtymät, joissa joku edellä mainituista kunnista on jäsenenä;*
- 2) ne tuomioistuimet, valtion muut viranomaiset ja itsenäiset julkisoikeudelliset laitokset, joiden virka-alueeseen edellä mainitut kunnat kokonaan tai osittain kuuluvat;*
- 3) Lapin lääninhallitus ja sen yhteydessä toimivat toimielimet;*
- 4) saamelaiskäräjät, saamelaisasiain neuvottelukunta ja kolttalain (253/1995) 42 §:ssä tarkoitettu kyläkokous;*
- 5) oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies;*
- 6) kuluttaja-asiamies ja kuluttajavalituslautakunta, tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvolautakunta, tietosuojavaltuutettu ja tietosuojalautakunta sekä vähemmistövaltuutettu;*
- 7) Kansaneläkelaitos ja maatalousyrittäjien eläkelaitos; sekä*
- 8) ne valtion hallintoviranomaiset, jotka muutoksenhakuviranomaisina käsittelevät edellä mainituissa hallintoviranomaisessa vireille tulleita asioita.*

Tätä lakia on noudatettava myös poronhoitolain (848/1990) ja poronhoito-asetuksen (883/1990) mukaisten hallintoasioiden käsittelyssä kaikissa valtion viranomaisissa ja Paliskuntain yhdistyksessä sekä niissä paliskunnissa, joiden toiminta-alueeseen saamelaiskäräjälain 4 §:ssä tarkoitettu saamelaisten kotiseutualue kokonaan tai osittain kuuluu.

Lakia sovelletaan lisäksi kaikkiin niihin, jotka hoitavat sellaista julkiselle vallalle kuuluvaa tehtävää, joka kuuluu 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille viranomaisille.

Epätietoisuutta on aiheuttanut se, että raja- ja paikallishallinnon viranomaisiin on jäänyt pois 1 momentin 2 kohdasta, vaikka perustelujen mukaan tämän momentin on tarkoitus vastata voimassa olevaa lakia, johon tällainen raja- ja paikallishallinnon viranomaisiin on sisällyttävä. Ne, jotka ovat kiinnittäneet asiaan huomiota, ovat olleet sitä mieltä, että soveltamisalan tällainen laajentaminen ei ole perusteltua.

Työministeriö pitää vähemmistövaltuutetun lisäämistä niiden viranomaisten joukkoon, joihin lakia sovelletaan, asiaan kuuluvana. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoyksikkö katsoo, että on periaatteelliseltakin kannalta hyvä ja kannatettava asia, että lakia sovelletaan myös perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä asioita käsitteleviin viranomaisiin, kuten tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvolautakunta. Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto pitää perusteltuna lain soveltamisalan ulottamista koskemaan kaikkia niitä, jotka hoitavat julkiselle vallalle kuuluvaa tehtävää, tapauksissa, joissa viranomaistehtäviä on siirretty yksityisille.

Viitaten siihen, että käräjäoikeuden kanslia sijaitsee kotiseutualueen ulkopuolella, Lapin KO asettaa kysymyksen, kuuluuko se viranomaisiin, joihin lain 3 luvun säännökset soveltuvat.

Lapin tiepiirin mukaan jää epäselväksi, tarkoitetaanko saamelaisen kotiseutualueen viranomaisella myös sellaisia viranomaisia, joiden toimialue on esim. koko Lapin lääni taikka koko Suomi (ehdotuksesta on epähuomiossa jäänyt pois rajausta ”piiri- tai paikallishallinnon” viranomaiset) siinäkin tapauksessa, että toimipiste olisi mainitun alueen ulkopuolella. Se pitää saamen kielen käyttöpakkoa esim. Lapin tiepiirin piirikonttorilla Rovaniemellä tai Tiehallinnon keskushallinnossa kohtuuttomana. Tiehallinnon keskushallinto esittää saman huolen ja pitää välttämättömänä, että säännökseen lisätään sanat ”piiri- ja paikallishallinnon”. Myös opetusministeriö katsoo, että soveltamisalasäännöstä tulee täsmentää vastaavalla tavalla, kuitenkin käyttäen termejä ”alue- ja paikallisviranomaiset”. Myös kauppa- ja teollisuusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Verohallitus ja tietosuojalautakunta kiinnittävät huomiota lakitekstin ja perustelujen vastaamattomuuteen tältä osin. Verohallitus on sitä mieltä, että viranomaisten piiriä ei tulisi laajentaa kaikkiin valtion keskushallinnon viranomaisiin selvittämättä muutoksen aiheuttamia kustannuksia. Soveltamisalan laajentamista vastustavat myös maa- ja metsätalousministeriö ja liikenne- ja viestintäministeriö. Tietosuojalautakunta toteaa, että jos lain soveltamisalaan todella tarkoitettaisiin ottaa kaikki valtion viranomaiset, joiden virka-alueena on koko maa, (mm.) tietosuojalautakunnan mainitseminen erikseen olisi tarpeetonta. Sisäasiainministeriö arvelee perustelujen valossa (aivan oikein), että soveltamisalan laajennusta ei ole tarkoitettu.

Kansaneläkelaitos katsoo, että sitä ei tulisi kahdesti mainita luettelossa (”itsenäiset julkisoikeudelliset laitokset” ja ”Kansaneläkelaitos”).

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen mielestä viranomaisluettelo tulee jättää laista pois. Ulkopuolelle jäisivät viranomaiset, jotka perustetaan tai joiden nimi muuttuu lain voimaantulon jälkeen. Pykälä tulisi muotoilla niin, että se koskee kaikkia virkoja ja työpaikkoja kotiseutualueella.

Sodankylän kihlakunnanvirasto ehdottaa näin kuuluvan 4 momentin lisäämistä pykälään: ”Tämän lain 3 luvun 16, 17, 18 ja 20 §:iä sovelletaan yleisen syyttäjän tehtäviin suosituksenluonteisina.”

2 luku. Kielellisten oikeuksien turvaaminen

Kansaneläkelaitos pitää viranomaisille kotiseutualueen ulkopuolella asetettuja velvoitteita osin ylimitoitettuina. Ne eivät sen mukaan ole järkevässä ja kohtuullisessa suhteessa tavoiteltaviin, sinänsä hyviin päämääriin.

6 §. Viranomaisten velvollisuus toteuttaa kielellisiä oikeuksia

Viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että saamen kielilain turvaamat kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Sen tulee osoittaa yleisölle palvelevansa suomeksi ja saameksi.

Oikeuskansleri pitää säännöstä kannatettavana, City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset todella tärkeinä. Ulkoasiainministeriö pitää säännöstä huomattavana kehityksenä suhteessa voimassa olevaan lainsäädäntöön. Myös Lapin liitto yhtyy näkemykseen siitä, että viranomaisten tulee huolehtia kielitaitoisen henkilöstön riittävydestä. Enontekiön ja Utsjoen työvoimatoimistotkin korostavat viranomaisen oma-aloitteellisuutta. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvovoyksikkö katsoo ehdotetun säännöksen vahvistavan yksityishenkilön oikeutta käyttää saamen kieltä viranomaisissa. Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin mielestä lakiin on syytä kirjata viranomaisten velvoite tukea saamen kielen käytön vahvistumista.

Pohjois-Suomen ympäristölupaviraston mielestä tulisi täsmentää, mikä olisi riittävä osoitus saamenkielisestä palvelusta etenkin kotiseutualueen ulkopuolella. Tietosuojalautakuntakin pitää sääntelyä epäselvänä ja lisäksi tarpeettomana.

Tietosuojavaltuutetun mielestä säännös velvollisuudesta osoittaa palvelevansa myös saameksi kuuluu yleiseen kielilakiin.

Opetusministeriön mielestä pitäisi selvittää, miten ehdotus lisäisi tulkkipalveluja ja kääntämisen tarvetta.

7 §. Yksityishenkilön oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisissa

Jokaisella on oikeus omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää saamen kieltä 5 §:ssä tarkoitetussa viranomaisessa tai laitoksessa.

Jotkut lausunnonantajat vastustavat saamen kielen käyttämisoikeuden antamista ei-saamelaisille tai suhtautuvat siihen epäillen

Valtiovarainministeriön mielestä ei lain tarkoituksen kannalta ole perusteltua, että oikeus käyttää saamea annettaisiin muillekin kuin saamelaisille. Tuomioistuimissa, joiden virka-alueesta vain osa muodostuu saamelaisten kotiseutualueesta, ei oikeutta käyttää saamen kieltä Rovaniemen hovioikeuden (HO) mielestä ole syytä antaa ”jokaiselle”. Jos näin kuitenkin meneteltäisiin, tulisi väärinkäytösten ehkäisemiseksi olla säännökset siitä, missä vaiheessa pyyntö käyttää saamea on esitettävä ja siitä, että pyyntö voidaan evätä, jos tarkoituksena on pitkittää prosessia. Lisäksi se ehdottaa harkittavaksi säännöstä siitä, että ylemmässä tuomioistuimessa voisi käyttää saamea vain, jos tämä oikeus on ollut jo alemmassa tuomioistuimessa. Vaasan HAO:nkin mielestä oikeuden myöntämistä ”jokaiselle” saamelaisalueen ulkopuolella tulisi harkita uudelleen. Myös Kansaneläkelaitos pitää viranomaisille pykälässä asetettua velvoitetta ylimitoitettuna, sikäli kuin on kysymys ei-saamelaisista.

Suomen Saamelaisten Keskusjärjestö katsoo, että saamelaisten tulee voida käyttää saamea kaikissa tilanteissa asioidessaan viranomaisissa (mm. sosiaali- ja terveydenhuollossa), ei yksistään hallintoasioissa ja tuomioistuimissa.

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto katsoo, että pykälän sanamuotoa tai perusteluja tulisi täsmentää siten, että ei jäisi epäselväksi, kenellä on oikeus käyttää saamen kieltä: ympäristö- ja vesilainsäädännössä ei ehkä varsinaisesti ”kuulla” niitä, joilla on ”tilaisuus esittää mielipiteensä”. He eivät myöskään toimi ”omassa asiassaan”.

Vaasan HAO huomauttaa, että pykälän perusteluissa viitataan 17 §:ään, vaikka tarkoitetaan ilmeisesti 16 §:ää.

8 §. Oikeushenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa

Yhteisöllä ja säätiöllä, jonka pöytäkirjakieli on saame, on oikeus viranomaisissa asioidessaan käyttää pöytäkirjakieltään noudattaen soveltuvin osin, mitä 7 §:ssä säädetään yksityishenkilön oikeudesta käyttää saamen kieltä.

Oppilaitoksella, jonka opetuskieli on saame, on vastaavasti oikeus käyttää saamen kieltä siten kuin 1 momentissa säädetään.

Opetusministeriön mielestä pitäisi selvittää, miten ehdotus lisäisi tulkkipalveluja ja kääntämisen tarvetta.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa ”on” sanan 1 ja 2 momenttien sanonnoissa ”pöytäkirjakieli on saame” ja ”opetuskieli on saame” korvattavaksi sanoilla ”voi olla myös”.

9 §. Tuomio, päätös, pöytäkirja, kutsu ja muu asiakirja

Jos hallintoasiassa, hallintolainkäyttöasiassa ja rikosasiassa haastehakemus, tuomio, päätös, pöytäkirja tai muu asiakirja on laadittu suomen kielellä, on 5 §:ssä tarkoitetun viranomaisen annettava asianosaiselle hänen pyynnöstään maksuton virallinen käännös näistä asiakirjoista siltä osin, kuin asia koskee hänen oikeuttaan, etuaan tai velvollisuuttaan. Käännös on liitettävä toimituskirjaan tai muuhun asiakirjaan.

Rovaniemen HO toteaa, että ehdotus eroaa voimassa olevasta laista ensinnäkin sikäli, että se koskee ”jokaista” ja toiseksi sikäli, että se yleisissä tuomioistuimissa koskisi vain rikosasioita. Se katsoo, että oikeus saada asiakirjasta maksuton saamenkielinen käännös tulisi olla lähinnä vain saamelaisilla asianosaisilla. Jos ehdotus kuitenkin toteutettaisiin ehdotetussa laajuudessaan, tulisi harkita säännöstä oikeudesta evätä pyyntö, jos kysymyksessä olisi tarkoitus pitkittää prosessia. Vaasan HAO:n mukaan oikeus saada käännös tulisi rajoittaa vain saamelaisiin.

Pohjois-Suomen ympäristölupaviraston mielestä perusteluja olisi tarkennettava niin, että oikeus käännökseen rajattaisiin ympäristölupa-asioissa niihin osiin asiakirjoja, jotka nimenomaan koskevat asianosaista.

KHO katsoo, että mietinnöstä ei ilmene, olisiko 4 §:n yhdenvertaisuussäännöksellä merkitystä esim. siihen, millä kielellä toimituskirja kulloinkin on annettava.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa sanonnan ”on laadittu suomen kielellä” korvattavaksi sanonnalla ”on laadittu suomen tai ruotsin kielellä”.

Vaasan HAO huomauttaa (aivan oikein), että pykälän perusteluissa viitataan 18 §:ään, vaikka tarkoitetaan ilmeisesti 17 §:ää. City-sämit ja Enontekiön saamelaisyhdistys näkevät lakitekstin ja perustelut keskenään ristiriitaisina viitaten saamelaiskäräjien päätökseen 14.12.2001 (lausunnossa todettua riita-asioita koskevaa käräjien tuolloin mahdollisesti tekemää muutosta ei kuitenkaan ole kirjattu ehdotukseen!).

10 §. Edustukselliset toimitukset

Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kuntien toimielinten jäsenillä on oikeus käyttää saamen kieltä kokouksissa sekä pöytäkirjaan liitettävissä kirjallisissa lausunnoissa. Sama koskee valtiollisten lautakuntien, komiteoiden, työryhmien ja vastaavien monijäsenisten toimielinten jäseniä edellä mainitulla alueella ja, käsiteltäessä saamelaisia erityisesti koskevia asioita, sen ulkopuolellakin. Paliskuntain yhdistyksen ja sen hallituksen kokoukseen osallistuvalla on vastaavasti oikeus käyttää kokouksessa saamen kieltä.

Edellä tässä pykälässä tarkoitetuissa kokouksissa tulee järjestää tulkkaus.

Suomen porosaamelaiset, City-sämit ja Enontekiön saamelaisyhdistys pitävät tärkeänä, että saamelaisalueen paliskuntien ja Paliskuntain yhdistyksen kokous- ja virastokieleksi vakiintuisi saamen kieli.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa 2 momentin lopun muotoiltavaksi seuraavasti: ”... kokouksissa tulee järjestää tulkkaus, jos siihen on tarvetta. Tulkkausta ei tarvitse järjestää, jos kaikki osaavat saamen kieltä”.

Vaasan HAO ehdottaa poistettavaksi lakitekstin ja perustelujen välisen epä johdonmukaisuuden siltä osin kuin on kysymys tulkkauksen järjestämisvelvollisuudesta Paliskuntain yhdistyksen hallituksesta.

Sisäasiainministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö katsovat, että lakiteksti ja perustelut eivät vastaa toisiaan.

11 §. Oikeus ilmoittaa saamen kieli äidinkieleksi väestökirjoihin

Saamelaisella, jolla on Suomessa kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta, on oikeus ilmoittaa väestötietojärjestelmään tallennettavaksi äidinkielekseen saame.

City-sämitin ja Enontekiön saamelaisyhdistyksen mielestä tulisi miettiä, olisiko mahdollista luoda järjestelmä, jossa mikä tahansa Suomessa puhutusta saamen kielestä voitaisiin ”saamen” sijasta ilmoittaa äidinkieleksi. Sodankylän saamelaisyhdistys puolestaan esittää harkittavaksi, tulisiko väestörekisteriviranomaiset velvoittaa tarkistuttamaan aiemmat äidinkielitiedot, sillä saamelaiset ovat oletettavasti usein ilmoittaneet suomen kielen äidinkielekseen, kun saamen kielen asema on ollut heikko.

Vaasan HAO huomauttaa, että otsikossa on vanhentunut sana ”väestökirjoihin”, joka tulisi vaihtaa perusteluissa mainittuun sanaan ”väestötietojärjestelmään”.

12 §. Viranomaisten tiedottaminen

Tämän lain 5 §:n 1–3 momentissa tarkoitettujen viranomaisten on yleisölle suunnatussa tiedottamisessa käytettävä myös saamen kieltä. Viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanoset sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet sekä opasteet ja yleisön käytettäväksi tarkoitetut lomakkeet täyttöohjeineen on saamelaisten kotiseutualueella laadittava ja annettava myös saamen kielellä.

Käräjäoikeuden, tuomarin, kihlakunnanviraston tai sen osaston tai kihlakunnan erillisen viraston taikka niiden virkamiehen viran puolesta antamat kuulutukset ja tiedonannot yksityisen oikeutta koskevissa asioissa voidaan kuitenkin harkinnan mukaan antaa yksinomaan suomen kielellä, jos saamen kielen käyttäminen olisi ilmeisen tarpeetonta.

Muissa kuin 5 §:n 1–3 momentissa tarkoitetuissa valtion viranomaisissa ja laitoksissa on 1 momentissa tarkoitetut julkipanoset, ilmoitukset ja kuulutukset tai muut sellaiset asiakirjat sekä lomakkeet täyttöohjeineen laadittava ja annettava myös saamen kielellä, milloin ne pääosin koskevat saamelaisia tai milloin siihen muuten on erityistä syytä.

Vaaleja ja kansanäänestyksiä varten laadittavia ilmoituskortteja ei laadita saamen kielellä, lukuun ottamatta saamelaiskärjälain 24 §:ssä tarkoitettuja ilmoituskortteja.

Pykälää 1 momentin ensimmäisessä lauseessa asetettavaa yleistä velvollisuutta käyttää tiedottamisessa myös saamea vastustetaan monissa lausunnoissa, pääasiassa resurssisyistä. Säännökseen kaivataan joustoa. Toisaalta eräät lausunnonantajat katsovat, että myös vaaleja ja kansanäänestyksiä koskevat asiakirjat tulisi laatia saameksi.

MELA pitää ehdotusta perusteltuna alueella noudatettavan kielellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi myös käytännössä. City-sämitin ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistysten mielestä myös vaaleja varten laadittavat asiapaperit ja ilmoituskortit tulisi laatia saameksi. Lapin lääninhallitus pitää ehdotettua muutosta merkittävänä kannaltaan, mutta toteaa samalla, että sen toteuttaminen edellyttää riittävää resursointia.

Tietosuojavaltuutettu pitää säännöstä tulkinnanvaraisena (ilmeisesti johtuen siitä, että 5 §:n 1 momentista on epähuomiossa jäänyt pois rajausta ”piiri- tai paikallishallinnon” viranomaiset). Joka tapauksessa hän pitää ”tiedottamisen” sisältöä epäselvänä (koskisiko kotisivuja?). Tietosuojavaltuutettu toteaa myös, että hänen toimistonsa resurssit eivät muun toiminnan vaarantumatta riitä ehdotettuun tiedottamiseen.

Tietosuojalautakunta kiinnittää huomiota siihen, että perusteluissa todetaan pykälän vastaavan voimassa olevaa lakia, mikä ei pidä paikkaansa: voimassa olevasta laista poiketen viranomaisilla, joiden piiriin ehdotuksen mukaan laajenisi, olisi yleinen velvollisuus käyttää saamea tiedottamisessa. Lautakunta toteaa, että resurssisyistä laajennettua velvoitetta ei voitaisi täyttää (velvoite käyttää myös inarin- ja koltansaamea sekä ruotsia, kasvava tarve käyttää englantia, Internetin käyttö). Se pitää myös epäselvänä, missä laajuudessa saamea olisi käytettävä: sanonta ”laadittava ja annettava” jättää auki kysymyksen

kotiseutualueen ulkopuolisten viranomaisten velvollisuudesta käyttää saamea tällä alueella jaettavassa aineistossa. Vielä se toteaa, että ehdotus menee pidemmälle kuin yleinen kielilakiehdotus, jonka mukaan tiedottamisvelvoite kahdella kielellä olisi pääsääntöisesti voimassa vain kaksikielisisä kunnissa.

Verohallitusta huolestuttaa ehdotettu muutos. Se arvioi, että muutoksesta aiheutuu huomattavia lisäkustannuksia ja että resurssit eivät riitä tiedottamisvelvoitteen täyttämiseen ajallaan.

Vaasan HAO katsoo, että velvoite käyttää tiedottamisessa myös saamen kieltä on liian pakottava. Pakottavuutta voisi sen mukaan vähentää lisäämällä sanan ”tarvittaessa” tai ilmaisun ”jos saamen kielen käyttäminen olisi ilmeisen tarpeetonta”. Perustelujen maininta mahdollisuudesta käyttää suoran kääntämisen sijasta lyhempää saamenkielistä tekstiä tulisi siirtää HAO:n mukaan lakitekstiin.

Rovaniemen HO katsoo, että ehdotus ei käräjäoikeuden ja tuomarin osalta merkitsisi kovin suurta muutosta nykyiseen lakiin. Se viittaa kuitenkin siihen, että kielilain mukaan käräjäoikeuden ja tuomarin antamat kuulutukset ja tiedonannot voidaan kaksikieliselläkin virka-alueella laatia harkinnan mukaan vain väestön enemmistön kielellä, jollei hakija toisin vaadi. Tähän nähden HO ei pidä tarpeellisena lain sanamuodon muuttamista. Rovaniemen HAO katsoo, että jos ”tuomarilla” tarkoitetaan vain käräjäoikeuden laamannia ja käräjätuomaria, säännöstä olisi näin täsmennettävä.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa, että 1 momentin ensimmäisen lauseen sanonta ”käytettävä myös saamen kieltä” muutettaisiin kuulumaan ”käytettävä saamen kieltä tai kahta kieltä” sekä että toisen lauseen lopussa oleva sanonta ”laadittava ja annettava myös saamen kielellä” muutettaisiin kuulumaan ”laadittava ja annettava kaksikielisinä, erityisesti alueen vähemmistökielisenä”. Kolme viimeistä momenttia se ehdottaa poistettavaksi mm., ”koska niissä annetaan viranomaisille mahdollisuus tehdä omavaltaisia päätöksiä, jotka voivat polkea vähemmistökielen asemaa ...”.

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin sisällytetään sitä koskeva mahdollisuus ”joustaa kielilain vaatimuksista, jos saamen kielen käyttäminen on ilmeisen tarpeetonta” lisäämällä momenttiin sanat ”ympäristölupaviraston”.

Puolustusministeriö katsoo, että ei ole esitetty perusteluja laajentaa voimassa olevan lain mukaista tiedottamisvelvoitetta.

Lapin verovirasto toteaa, että (perustelujen) ”2 momentin soveltamisen poikkeusta koskeva esimerkki ei ole kovin hyvin valittu”.

Rovaniemen HAO muistuttaa myös, että jos viittauksessa 5 §:ään tarkoitetaan koko pykälää, momentteja ei tarvitse mainita.

Kansaneläkelaitos pitää ylimitoitettuna vaatimusta, jonka mukaan myös sähköisessä muodossa olevat lomakkeet ja ohjeet olisi oltava saatavilla ”yhtä laajasti molemmilla kielillä” (perustelujen s. 56). Muutoin Kansaneläkelaitoksen lausunnon osalta ks. osa Muuta.

13 §. Lait ja muut säädökset, säädösehdotukset ja mietinnöt

Saamelaisia erityisesti koskevat lait ja muut säädökset sekä valtiosopimukset ja muut Suomen säädöskokoelmassa julkaistavat asiakirjat ja tiedonannot julkaistaan valtioneuvoston tai asianomaisen ministeriön niin päättäessä myös saamenkielisinä käännöksinä. Sama koskee ministeriön tai valtion muun viranomaisen määräyskokoelmassa julkaistavia määräyksiä sekä muita asiakirjoja ja tiedonantoja.

Ministeriössä taikka valtion komiteassa, toimikunnassa tai niihin rinnastettavissa toimielimissä valmistellut ja julkistettavat lakiehdotukset ja mietinnöt tai niiden tiivistelmät julkaistaan ministeriön niin päättäessä myös saamen kielellä, milloin ne erityisesti koskevat saamelaisia tai milloin siihen muuten on erityistä syytä.

Ulkoasiainministeriö toteaa, että säännös ei aiheuttaisi muutosta sen velvoitteisiin.

City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset toteavat, että pykälä ei saisi rikkoa 4 §:n kielten yhdenvertaisuusperiaatetta.

Kansaneläkelaitos pitää suurena epäkohtana, että sen hoitamasta sosiaaliturvasta ei ole käännetty yhtään lakia, asetusta tai virallissäädöstä saameksi.

Vaasan HAO arvelee (aivan oikein), että perustelujen ensimmäisen kappaleen kaksi viimeistä lausetta kuuluvat 9 §:n perusteluihin.

14 §. Saamen kieli viranomaisen sisäisenä työkielenä

Viranomainen, jonka toiminta kohdistuu saamelaisiin, voi käyttää sisäisessä toiminnassaan työkielenään saamen kieltä suomen kielen ohella.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa pykälän poistamista.

3 luku. Saamelaisten kotiseutualueella sovellettavat säännökset

Sodankylän saamelaisyhdistys kantaa huolta siitä, että Sodankylän saamelaiset eivät pääse tämän luvun edellyttämän palvelun piiriin tapauksissa, joissa kunnan ja valtion virastot sijaitsevat kotiseutualueen ulkopuolella Sodankylän kirkonkylässä.

15 §. Luvun soveltamisala

Tämän lain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettujen viranomaisten on saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevista virastoista ja muista toimipaikoista noudatettava lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään.

Lapin veroviraston mielestä luvun soveltamista ”keskellä saamelaisten kotiseutualuetta sijaitsevan viraston (Ivalon toimipisteen) kohdalla ... lähtökohtaisesti ei voi pitää kohtuuttomana”.

Vaasan HAO pitää perusteltuna, että sen ei tule noudattaa 3 luvun säännöksiä oikeuden istunnossa tai katselmuksessa kotiseutualueella.

City-sämit ja Enontekiön saamelaisyhdistys pitävät soveltamisalaa liian suppeana, koska suuri osa saamelaisista asuu kotiseutualueen ulkopuolella. Lisäksi City-sämit, viitaten Euroopan neuvoston ministerikomitean suositukseen saamen kielen käyttämisen edistämisestä oikeus- ja hallintoviranomaisissa kotiseutualueella, toteaa, että saamen käyttäminen jää ehdotuksen mukaan esim. Lapin käräjäoikeudessa, Rovaniemen hovioikeudessa, Rovaniemen hallinto-oikeudessa sekä Käsivarren kihlakunnanvirastossa ja Lapin maistraatissa vapaaehtoisten toimien varaan, koska niiden ”virastot ja toimipaikat” ovat kotiseutualueen ulkopuolella. Vastaavasti, myös Euroopan neuvoston suosituksiin viitaten, Enontekiön saamelaisyhdistys toteaa näin olevan mm. vero toimiston, kihlakunnanviraston ja toimivien poliisipalvelujen osalta, joiden toimipisteet ovat Muoniossa ja Kittilässä.

16 §. Oikeus käyttää saamen kieltä kotiseutualueen viranomaisissa

Jokaisella on oikeus käyttää viranomaisessa suomen tai saamen kieltä kaikissa asioissa valintansa mukaan ja yhdenvertaisesti.

Sama oikeus on voimassa saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolellakin valtion viranomaisissa silloin, kun ne muutoksenhakuviranomaisina käsittelevät kotiseutualueen viranomaisessa vireille tulleita asioita.

Enontekiön työvoimatoimisto pitää ehdotusta ”selkeänä vahvennuksena saamen kielen asemaan”.

Vaasan HAO:n mielestä oikeuden myöntämistä ”jokaiselle” saamelaisalueen ulkopuolella tulisi harkita uudelleen. Valtiovarainministeriön lausunnon osalta ks. 7 §.

Tietosuojalautakunta katsoo perustuslakiin ja kielilakiin sekä ehdotukseen uudeksi kielilainaksi viitaten, että lakiin tulisi selvästi kirjata jokaisen oikeus käyttää viranomaisessa myös ruotsin kieltä. Lisäksi kielellisten oikeuksien tulisi olla ”jokaisen oikeutta” vain hänen omassa asiassaan: esim. asiamiehellä ei tulisi tätä oikeutta olla (vrt. kielilaki ja ehdotus sen uudistamiseksi).

Rovaniemen HAO muistuttaa, että jos 2 momentissa tarkoitettu oikeus käyttää saamea muutosta haettaessa on vain, jos saamea on käytetty jo kotiseutualueen viranomaisessa, kuten perusteluissa todetaan, säännöstä olisi näin täsmennettävä.

Työministeriö, joka sinänsä pitää ehdotusta asianmukaisena, arvelee, että asiain käsittelyt voivat hidastua, kun asiakirjoja joudutaan muutoksenhakuviranomaisissa kääntämään suomeksi tai saameksi. Puolustusministeriö ounastelee ehdotuksen mahdollisesti aiheuttavan ongelmia puolustusvoimissa.

17 §. Oikeus saada toimituskirja tai muu asiakirja saamen kielellä

Asianosaiselle on annettava maksutta toimituskirja tai muu 9 §:ssä tarkoitettu asiakirja saamen kielellä, jos hän sitä pyytää. Jos asianosainen on käyttänyt kirjallisesti tai suullisesti saamen kieltä ottaessaan yhteyttä asiaa käsittelevään viranomaiseen, on saamenkielinen toimituskirja annettava ilman, että sitä erikseen pyydetäisiin.

Toimituskirjasta on kuitenkin annettava vain pätevä saamenkielinen käännös, jos asianosaisia on useita, eivätkä he ole yksimielisiä saamen kielen käyttämisestä.

KHO:n lausunnon osalta ks. 9 §.

Kansaneläkelaitos pitää viranomaisille asetettua velvoitetta ylimitoitettuna.

Enontekiön työvoimatoimisto toteaa, että lain toteuttaminen edellyttää myös atk-järjestelmän muutostöitä.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa, että 2 momentissa oleva sana ”pätevä” korvattaisiin sanalla ”virallinen”.

18 §. Kielitaitovaatimukset

Viranomaisen on henkilöstöä palvelukseen ottaessaan huolehdittava siitä, että sen henkilöstö kussakin virastossa tai muussa toimipaikassa pystyy palvelemaan asiakkaita myös saameksi. Viranomaisen on lisäksi koulutusta järjestämällä ja muilla kysymykseen tulevilla toimenpiteillä huolehdittava siitä, että henkilöstöllä on tehtäviensä edellyttämä saamen kielen taito.

Kielitaito osoitetaan opintojen yhteydessä saavutetulla kielitaidolla, erillisellä kielitodistuksella tai muulla asianmukaisella tavalla. Tarpeen vaatiessa viran tai muun palvelussuhteen hakijaa on lisäksi haastateltava tai hänen on suoritettava erillinen kielitesti. Haastattelua tai kielitestiä on käytettävä

testimenetelmänä, jos kielitaito on tärkeä palvelussuhteeseen liittyvissä työtehtävissä taikka jos se erityisesti syystä muutoin on tarpeen.

Täytettäessä virkaa tai tointa taikka otettaessa työntekijää määräaikaiseen virka- tai palvelussuhteeseen taikka otettaessa työsopimussuhteista toimihenkilöä voidaan saamen kieli määrätä kelpoisuusehdoksi. Sen lisäksi saamen kielen taito katsotaan aina erityiseksi ansioksi, vaikkei se olisikaan viran, toimen tai tehtävän kelpoisuusehtona.

Ehdotus on saanut varsin ristiriitaisen vastaanoton. Monet pitävät pykälää hyvin tärkeänä ja tarpeellisena, mutta siinä viranomaisille asetettavia velvoitteita myös vastustetaan. Erityisesti saamen kielen määrittämiseen viran kelpoisuusehdoksi suhtaudutaan epäillen, ja sääntelyä toivotaan joustavammaksi.

City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset pitävät pykälää hyvin tärkeänä. Kuitenkin kaksi ensiksi mainittua muistuttaa siitä, että 3 momentin säännöstä saamen kielestä kelpoisuusehtona ei lainkaan käsitellä perusteluissa. Suomen saamelaisopettajien yhdistys edellyttää, että saamelaisalueella viranomaisten kelpoisuusvaatimukseen aina lisätään saamen kielen taito. Eduskunnan kanslia pitää ehdotuksia tarkoituksenmukaisina ja tarpeellisina.

Pohjoismainen saamelaisinstituutti ja Sodankylän saamelaisyhdistys katsovat 3 momenttia arvioidessaan, että saamenkielentaitoinen tulisi virkoja täytettäessä asettaa etusijalle, mikäli viran muut ammatilliset pätevyysvaatimukset täyttyvät samantasoisesti. Työministeriö toteaa, että ”järkevä työnantaja” asettaa pykälän 3 momentissa tarkoitettuun tavoin saamen kielen taidon kelpoisuusehdoksi ”voidakseen täyttää lain vaatimukset”. Sen mielestä kelpoisuusehtojen asettaminen ei kuitenkaan välttämättä ole perusteltua. Ivalon työvoimatoimisto toteaa, että kielellisten palvelujen tulee perustua tarpeeseen (kielitaitoista henkilöstöä ei pidä olla tarpeesta riippumatta).

Lapin liitto ja Sámi Siida yhtyvät näkemykseen siitä, että viranomaisten tulee huolehtia kielitaitoisen henkilöstön riittävydestä. (Lapin liiton substanssiosaamista koskevan kannanoton osalta ks. 29 §.) ETNO:n mukaan tulee kiinnittää erityistä huomiota etnisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden (tässä saamelaisten) rekrytointiin valtion ja kuntien palvelukseen.

Suomen Saamelaisten Keskusjärjestö katsoo, että niiden henkilöiden, jotka todella palvelevat asiakkaita, tulee osata tehtäviensä edellyttämällä tavalla saamea, ei välttämättä niiden, jotka eivät asiakkaita ollenkaan palvele. Sen mukaan saamen kielen taidon osoittamiseksi tulisi ottaa käyttöön erityinen kielitutkinto.

Oikeuskansleri pitää ehdotusta eräänä lain suurimmista muutoksista, mutta pitää tavoitteita sinänsä kannatettavina. Nykytilanne on ollut epätydyttävä. Hän arvioi lain käytännön soveltamisessa ilmenevän hyvän hallinnon toteutumisen kannalta vaikeuksia, mutta toteaa, että ehdotuksen perustelut sallivat joustavan sääntelyn. Sisäasiainministeriö arvioi kielitaitovaatimusten täyttämisen ainakin poliisihallinnossa olevan vaikeaa. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää riittävän kielitaidon turvaamista erittäin ongelmallisena.

Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti arvelee, että säännös voi olla ongelmallinen: ei-saamenkieliset saattavat joutua rekrytointitilanteessa saamenkielisiä huonompaan asemaan. Se pitää tärkeämpänä käyttää muita keinoja saamen kielen aseman vahvistamiseksi, esim. 19 §:ssä tarkoitettua palkallista virkavapautta.

Tullihallitus katsoo, että pykälä tulee kirjoittaa niin, että viranomaisella säilyy mahdollisuus valita henkilö palvelukseen soveltuvuuden ja kelpoisuuden sekä muiden virkaannimitysperusteiden perusteella. Ehdottomasti velvoittavia säännöksiä ei sen mukaan saisi olla.

Inarin kunnan mielestä ei ole tarkoituksenmukaista velvoittaa kuntatyönantajaa määräämään kaikkien työntekijöiden kelpoisuusehtoihin saamen kielen taitoa. Lapin tiepiirinkin mielestä riittää, että virkoja täytettäessä katsotaan saamen kielen taito eduksi, mutta sitä ei määrätä kelpoisuusehdoksi.

Puolustusministeriö ounastelee pykälän tuottavan ongelmia puolustusvoimissa.

Sodankylän kihlakunnanvirasto toteaa, että saamea hallitsevan syyttäjän löytyminen voi käytännössä olla mahdotonta. Toimistohenkilökunnan osalta saatavuus saattaa olla sen mukaan parempi. Kaikkia kolmea saamen kieltä taitavaa ei kuitenkaan liene saatavissa. Ivalon työvoimatoimisto lanseeraa ajatuksen valtion virastojen yhteisistä inarin-, koltan- ja pohjoissaamentaitoisista virkailijoista.

Metsähallitus katsoo, että sen toiminnassa vaatimus saamen kielen taitoisesta henkilöstöstä jokaisessa toimipaikassa on kohtuuton. Velvoite tulisi sen mielestä rajata toimipisteisiin, joissa hoidetaan julkisen vallan käyttöön liittyviä viranomaistehtäviä ja tehdään viranomaispäätöksiä. Maa- ja metsätalousministeriön mielestä velvoitteet tulisi metsäorganisaatioiden osalta rajata julkisen vallan käyttöä koskeviin tehtäviin. Myös maanmittauslaiton pitää vaatimusta tiukkana ja epärealistisena. Ongelmia aiheutuu sen mukaan siitä, että itse asiassa tulisi hallita kolmea saamen kieltä.

Lapin verovirasto katsoo, että ”kielisyrrjinnästä ei ole syytä siirtyä kielisuositintaan” ja pitää säännöstä tarpeettomana. Enontekiön kunta pitää pykälässä asetettavia velvoitteita toteuttamiskelvottomina.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa 2 momentin alkua muutettavaksi kuulumaan näin: ”Kielitaito osoitetaan kielitutkinnolla tai opintojen yhteydessä saavutetulla kielitaidolla, ...” Lisäksi se ehdottaa, että momentin kaksi viimeistä lausetta poistettaisiin tarpeettomina ja että 3 momentin ensimmäisen lauseen loppu ”... voidaan saamen kieli määrätä kelpoisuusehdoksi” muutettaisiin kuulumaan ”... saamen kieli on kelpoisuusvaatimuksena”.

Sisäasiainministeriön mielestä 3 momentin (kuten muutoinkin lakitekstin) kirjoitus tapaa tulee kehittää siltä osin kuin siinä käytetään käsitteitä ”virka”, ”toimi” ja ”työntekijä”.

19 §. Oikeus saada palkallista virkavapautta saamen kielen taidon hankkimista varten

Edellä 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen saamelaisien kotiseutualueella olevan viraston tai muun toimipaikan vakituisella työntekijällä on oikeus saada palkallista virkavapautta saamen kielen taidon hankkimista varten.

Virkavapauspäätöksen ehdoksi voidaan asettaa, että palveluksessa oleva tekee viranomaisen kanssa kirjallisen sopimuksen siitä, että hän työskentelee viranomaisen palveluksessa saamelaisien kotiseutualueella virkavapauden päättymisen jälkeen tietyn ajan, joka ei saa olla pitempi kuin yksi vuosi. Sopimukseen voidaan ottaa määräys siitä, että palveluksessa oleva maksaa viranomaiselle, jos hän sovittuna aikana irtisanoutuu tai jos hänet irtisanotaan hänestä itsestään johtuvan muun syyn kuin sairauden takia, enintään kielikoulutuksesta suoranaisesti aiheutuneita kustannuksia vastaavan sopimussakon.

Monet lausunnonantajat pitävät säännöstä tärkeänä, joskin esiintyy myös vastustavia kantoja. Eräissä lausunnoissa toivotaan kuitenkin, että työnantajilla olisi enemmän harkintavalttaa virkavapauden myöntämisen suhteen. Myös säännöksen kustannusvaikutuksiin viitataan monissa lausunnoissa.

Pohjoismainen saamelaisinstituutti pitää palkallista virkavapautta koskevaa säännöstä välttämättömänä, ”jotta ehdotuksen henki toteutuisi”. City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset pitävät sitä ”hyvin tärkeänä uudistuksena”, Inarinsaamen kielen yhdistys taas ”erityisen tärkeänä”, ja Enontekiön työvoimatoimisto puolestaan toteaa, että ”ehdotus on enemmän kuin paikallaan”. Eduskunnan kanslia pitää ehdotuksia tarkoituksenmukaisina ja tarpeellisina. Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti pitää ehdotusta hyvänä.

Myös Suomen Saamelaisten Keskusjärjestö pitää ehdotusta hyvänä, mutta katsoo, että oikeuden saada virkavapautta tulisi olla ehdoton (myös) saamea äidinkielenään puhuville tai muuten hyvin osaaville.

Oikeuskansleri pitää ehdotusta eräänä lain suurimmista. Toisaalta hän toteaa, että säännös voi osoittautua taloudellisesti raskaaksi. Taloudellisten voimavarojen lisääminen on kuitenkin tarkoituksenmukaisuuskysymys, johon hänen toimivaltansa ei ulotu.

Sisäasiainministeriö katsoo, että työnantajalla tulisi olla esitettyä laajempi harkintavalta virkavapauden myöntämisen suhteen: työnantajat ja henkilöstö voisivat esimerkiksi laatia yhdessä koulutussuunnitelman.

Kansaneläkelaitos pitää viranomaisille asetettua velvoitetta ylimitoitettulta.

Tullihallitus katsoo, että säännös tulisi kirjoittaa siten, että olisi kyllin selvää, kuinka usein, miten pitkään ja minkä tasoisen taidon hankkimiseksi virkamies voisi saada virkavapautta.

Myös Lapin liitto kiinnittää huomiota palkallisen virkavapauden huomattaviin kustannusvaikutuksiin, erityisesti siihen, että kustannukset nousevat kunnissa helposti suuremmiksi kuin sijaisten palkkaamisen kustannukset. Inarin ja Utsjoen kihlakunnanvirasto edellyttää varmuutta rahoituksesta viransijaisten palkkaamiseen virkamiehen palkallisen virkavapauden ajaksi.

Puolustusministeriö ei pidä ehdotettua säännöstä tarpeellisena.

Työministeriön mielestä sääntely kuuluu virkamies- ja työsopimuslakeihin ja mahdollisesta palkkauksesta sopiminen virka- ja työehtosopimukseen (Tietosuojavaltuutetun kanta: ks. 28 §). Se katsoo, että ehdoton oikeus virkavapauteen saattaa hankaloittaa pienten virastojen toimintaa. Palvelusopimukseen se suhtautuu varauksellisesti. Inarin kunta toteaa, että ”palvelusitoumukset ovat jo mennyttä aikaa”.

Rovaniemen HAO kiinnittää huomiota terminologiaan tämän ja 28 §:n osalta: viranomaisen palveluksessa voi olla sekä ”virkamiehiä” että ”työntekijöitä”; ”virkavapaus”-termin sijaan tai lisäksi voisi käyttää muuta ilmaisua; saamelaiskäräjillä ei ole ”virkamiehiä”: heillä voisi olla ”virkavapautta vastaava oikeus”.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa, että 1 momentin lopun sanonta ” (virkavapautta) saamen kielen taidon hankkimista varten” muutettaisiin kuulumaan ”sen vuoksi, että hän hankkii osaamista saamen kielen käyttämiseen virantoimituksissa ja työpaikoilla”.

20 §. Viranomaisten velvollisuus käyttää saamen kieltä

Viranomaisten tulee ilmoituksissa, kutsuissa ja kirjeissä, jotka lähetetään asianosaiselle tai sille, jolle lain mukaan on ilmoitettava vireillä olevasta tai vireille tulevasta asiasta, käyttää asian käsittelykielestä riippumatta vastaanottajan omaa kieltä, jos se on tiedossa, taikka käyttää sekä suomen että saamen kieltä.

Viranomaisten on ilman, että sitä erikseen pyydetäisiin, käytettävä saamen kieltä vastatessaan sille saamen kielellä toimitettuihin kirjallisiin yhteydenottoihin.

Viranomaisten tulee toiminnassaan muutenkin edistää saamen kielen käyttämistä.

City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset katsovat, että tämä tärkeä säännös on ”harmoniaa kielten yhdenvertaisuussäännöksen (4 §) sekä ylipäänsä II luvun säännösten kanssa”. Säännöksen soveltaminen tulisi Lapin veroviraston mielestä käytännön syistä rajoittaa tapauksiin, joissa on asioitu saameksi tai selvästi ilmoitettu haluttavan saamenkielistä asiakirjaa.

Verohallitus muistuttaa siitä, että ehdotettu muutos aiheuttaisi huomattavia lisäkustannuksia ja muutoksia verohallinnon järjestelmiin. Verohallinnon tietojärjestelmiin olisi lisättävä väestötietojärjestelmästä kielitunnus ja kielitunnustakin olisi muutettava, koska se ei nyt erittele eri saamen kieliä.

Sodankylän kihlakunnanvirasto toteaa, että määräaikaan sidotuissa tai muissa kiireellisissä asioissa saattaa asiakkaalle aiheutua oikeudenmenetyksiä tai muita hankaluuksia, jos käännöstä joudutaan odottamaan. Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoyksikkökin kiinnittää huomiota siihen, että käsittelyajat voivat pidentyä ja säädettyjen määräaikojen noudattaminen vaarantua, ellei taloudellisia ja muita resursseja noudattaa lakia varmisteta.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa, että 3 momentti siirrettäisiin 1 momentiksi poistaen siitä samalla sana ”muutenkin”.

Kansaneläkelaitos pitää viranomaisille asetettavaa saamen kielen edistämisvelvoitetta pitkälle menevänä, kun kysymyksessä olisi kolmen kielen edistäminen. Se pelkää, että lain tarkoitus ei toteudu, kun viranomaiset eivät voi velvoitetta noudattaa.

Lapin tiepiirin kommentin osalta ks. 1 §.

21 §. Saamen kielen käyttäminen kunnan asiakirjoissa

Sen lisäksi, mitä 20 §:ssä säädetään, tulee kunnallisen viranomaisen käyttää sellaisissa pöytäkirjoissa ja muissa asiakirjoissa, joita ei ole annettava yksityiselle asianosaiselle, sekä viranomaisten välisessä kirjeenvaihdossa ja virkakirjanpidossa suomen kielen ohella myös saamen kieltä. Kunnan johtosäännöt ja vastaavat säännöt on oltava suomen ja saamen kielellä.

City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset pitävät säännöstä tarpeellisenä.

4 luku. Oikeus tulkkaukseen ja käännökseen

City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset pitävät luvun säännöksiä tarpeellisina.

22 §. Tulkkaus

Kun tämän lain nojalla käytetään asian suullisessa käsittelyssä saamen kieltä, on asian käsitteleminen pyrittävä antamaan saamen kielen taitoisen työntekijän hoidettavaksi. Jos viranomaisessa ei ole sellaista saamen kielen taitoista työntekijää, joka voisi käsitellä asiaa, on viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkaus, ellei se itse huolehdi tulkkauksesta.

Rovaniemen HAO muistuttaa, että ammattitaitoisia tulkkeja tulee löytyä riittävästi. Vaasan HAO katsoo, että valtion viranomaisille tulisi laissa myöntää oikeus saada tulkkaus saamen kielen toimistolta (vrt. 23 §).

Suomen porosaamelaiset korostaa, että tulkkauksen tulee olla asiakkaalle maksutonta.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa, että ensimmäisen lauseen loppu ”saamen kielen taitoisen työntekijän hoidettavaksi” korvattaisiin sanonnalla ”sellaiselle työntekijälle, jolla on asian käsittelyyn riittävä saamen kielen taito ja muutenkin kelpoisuus asian käsittelemiseen”.

23 §. Oikeus saada käännös saamen kielen toimistolta

Viranomaisella ja laitoksella, jonka tämän lain nojalla on annettava toimituskirjastaan saamenkielinen käännös tai saamenkielinen toimituskirja, on oikeus saada käännös 26 §:ssä tarkoitettulta saamen kielen toimistolta, jollei käännöksen hankkiminen muutoin käy sopivasti päinsä. Vastaavasti on viranomaisella ja laitoksella oikeus saada toimistolta suomenkielinen käännös sille saamen kielellä jätetystä asiakirjasta.

Rovaniemen HO katsoo ehdotuksen vastaavan nykyistä lakia.

Rovaniemen HAO muistuttaa, että käännösten kaikille kolmelle saamen kielelle tulee olla joustavasti saatavilla.

Lapin verovirasto katsoo, että oikeus saada käännös maksutta saamen kielen toimistolta olisi omiaan lisäämään viranomaisten kiinnostusta käännösten käyttämiseen.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa, että sana ”käännös” sanonnoissa ”oikeus saada käännös” ja ”oikeus saada ... suomenkielinen käännös” muutettaisiin kuulumaan ”virallinen käännös/suomenkielinen käännös”.

24 §. Valtion velvollisuus suorittaa kääntämisestä ja tulkkauksesta aiheutuneet kustannukset

Milloin valtion viranomaisen tai laitoksen on annettava tai toimitettava asianosaiselle toimituskirja tai asiakirja saamenkielisenä tai saamenkielisenä käännöksenä taikka käytettävä tulkkausta, suorittaa valtio saamenkielisen toimituskirjan laatimisesta tai kääntämisestä taikka tulkkauksesta aiheutuneet kustannukset. Kustannukset, jotka aiheutuvat itsehallintoyhdyskunnalle tai kuntainliitolle 7, 8, 10, 16, 17, 20, 21 ja 35 §:ssä tarkoitetuista toimitus- tai asiakirjan laatimisesta tai kääntämisestä taikka tulkkauksesta, on itsehallintoyhdyskunnan tai kuntainliiton suoritettava.

Rovaniemen HO katsoo ehdotuksen vastaavan nykyistä lakia.

Vaasan HAO ehdottaa 30 §:ään viitaten lakiin selvennystä, jonka mukaan valtion viranomaisen saisi käännökset ja tulkkauksen maksutta saamen kielen toimistolta, joka puolestaan saisi budjettivaroista korvauksen käännös- ja tulkkauskuksuksiinsa.

Suomen porosaamelaiset, City-sämit ja Sodankylän saamelaisyhdistys korostavat, että tulkkauksen ja kääntämisen tulee olla asiakkaalle maksutonta.

Rovaniemen HAO muistuttaa, että ”kuntainliiton” sijasta olisi käytettävä termiä ”kuntayhtymä”.

25 §. Käännöksen hankkiminen asiakkaan kustannuksella

Jos valtion taikka kunnan tai muun itsehallintoyhdyskunnan taikka kuntayhtymän viranomaiselle tai laitokselle on jätetty saamenkielinen asiakirja, vaikka asiakkaalla ei ole oikeutta käyttää saamen kieltä kyseisessä viranomaisessa tai laitoksessa, tulee viranomaisen tai laitoksen hankkia asiakkaan kustannuksella asiakirjasta käännös viranomaisessa tai laitoksessa käytettävälle kielelle.

Lapin tiepiiri kysyy, kuka tekee päätöksen siitä, että asiakkaalla ei ole oikeutta käyttää saamen kieltä ao. viranomaisessa.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa pykälän poistamista.

26 §. Saamen kielen toimisto

Saamen kielen kääntämistä ja muita tässä laissa säädettyjä tehtäviä varten on saamelaiskäräjien alaisuudessa saamen kielen toimisto, jonka tulee sijaita saamelaisten kotiseutualueella. Toimistosta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

City-sämit, Sodankylän saamelaisyhdistys ja Suomen porosaamelaiset edellyttävät, että toimiston resursseja lisättään huomattavasti. Inarinsaamen yhdistys katsoo, että toimiston inarinsaamenkieliset palvelut on sijoitettava lähelle käyttäjiä (ei esim. Utsjoelle tai Enontekiölle).

27 §. Saamen kielen avustaja

Lääninhallitukseen sekä valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaiseen voidaan valtioneuvoston asetuksella perustaa saamen kielen avustajan virka. Avustajan palvelut ovat maksuttomia.

Ei lausuttu mitään.

28 §. Oikeus saada palkallista virkavapautta saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella sijaitsevilla viranomaisissa

Tämän lain 5 §:n 1 momentin 1–3 kohdissa tarkoitettujen viranomaisten sellaisissa toimipaikoissa, jotka sijaitsevat saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, on henkilökunnalla siten kuin asetuksella säädetään oikeus saada palkallista virkavapautta virkatehtävien hoitamiseksi tarpeellisen saamen kielen taidon hankkimista varten.

Sama oikeus on 5 §:n 2 momentissa mainitun Paliskuntain yhdistyksen henkilökunnalla.

Kuten 19 §:ään, joka koskee palkallista virkavapautta kotiseutualueella, myös tähän pykälään suhtaudutaan yhtäältä myönteisesti, toisaalta epäillen, ja myös säännöksen kustannusvaikutuksiin viitataan.

Pohjoismainen saamelaisinstituutti pitää palkallista virkavapautta koskevaa säännöstä välttämättömänä, ”jotta ehdotuksen henki toteutuisi”. Inarinsaamen yhdistys näkee säännöksen erityisen tärkeäksi. Suomen Saamelaisten Keskusjärjestö pitää ehdotusta hyvänä, mutta katsoo, että oikeuden saada virkavapautta tulisi olla ehdoton (myös) saamea äidinkielenään puhuville tai muuten hyvin osaaville.

Lapin liitto kiinnittää huomiota palkallisen virkavapauden huomattaviin kustannusvaikutuksiin.

Tietosuojavaltuutettu kehottaa perusteellisesti arvioimaan säännöksen tarkoituksenmukaisuutta ja suhdetta muihin palkallisen virkavapauden myöntämisperusteisiin. Säännös kuuluu ensisijaisesti virkamieslakiin ja -asetukseen. Valtiovarainministeriö lausuu, että säännöksen suhdetta virkamieslainsäädäntöön tulisi tarkastella yhdessä ministeriön henkilöstöosaston edustajien kanssa. Työministeriö viittaa – nimenomaisesti vähemmistövaltuutetun toimiston osalta – siihen, mitä on kirjattu 19 §:n kohdalle.

Kansaneläkelaitoksen lausunnon osalta ks. osa Muuta.

Rovaniemen HO toteaa, että oikeus palkalliseen virkavapauteen olisi ehdotuksen mukaan ao. viranomaisten ”henkilökunnalla”, kun se nykyisin on ”virkamiehillä”. HO:lla ei kuitenkaan ole huomautettavaa ehdotuksen suhteen, koska edelleen edellytettäisiin, että saamen kielen taito on ao. henkilölle tarpeen virkatehtävien hoitamiseksi. Rovaniemen HAO:n terminologisten huomautusten osalta ks. 19 §.

29 §. Saamen kielen taito erityisenä ansiona

Täytettäessä virkaa tai tointa taikka otettaessa työntekijää määräaikaiseen virka- tai palvelussuhteeseen 5 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettun viranomaisen sellaisessa toimipaikassa, joka sijaitsee saamelaiden kotiseutualueen ulkopuolella taikka otettaessa työsopimussuhteista toimihenkilöä tällaiseen viranomaiseen tai laitokseen katsotaan saamen kielen taito erityiseksi ansioksi, vaikkei se olisikaan viran, toimen tai tehtävän kelpoisuusehtona.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen viranomaisten ja laitosten tulee virkoja tai toimia täytettäessä sekä 28 §:ssä tarkoitetuilla ja muilla kysymykseen tulevilla toimenpiteillä varmistaa, että niiden palveluksessa on riittävästi saamen kielen taitoista henkilökuntaa.

Säännös saa tukea, mutta ei monilta lausunnonantajilta. Henkilöstön substanssiosaamista ja kielitaitovaatimusten suhteuttamista muihin kelpoisuusvaatimuksiin korostetaan. Säännöstä, etenkin sen 2 momenttia, pidetään myös tarpeettomana.

Rovaniemen HO toteaa, että poiketen nykyistä ehdotettu säännös koskisi myös HO:ta ja tulisi sovellettavaksi esim. tuomaria nimitettäessä. Se katsoo, että saamen kielen taito voidaan lukea perustuslain 125 §:n 2 momentissa yleiseksi virkanimitysperusteeksi säädetyyn ”taidon” alaan, eikä sillä ole huomauttamista ehdotuksen suhteen.

Ympäristöministeriö katsoo, että tavoite, että osa virkamiehistä hallitsisi saamen kielen, saattaa käytännössä olla vaikeaa toteuttaa ainakin pikaisella aikataululla.

Lapin liitto katsoo, että tärkeintä on henkilöstön substanssiosaaminen. Se katsoo viranomaisilla olevan itsellään parhaat edellytykset (vapaasti) arvioida, miten kielitaidon merkitystä painotetaan. Myöskään tietosuojalautakunta ei pidä 1 momentin sääntelyä perusteltuna: ”kelpoisuusehdot tulee määritellä suhteessa tehtäviin”.

Maa- ja metsätalousministeriön mielestä velvoitteet tulisi metsäorganisaatioiden osalta rajata julkisen vallan käyttöä koskeviin tehtäviin.

Pohjoismaisen saamelaisinstituutin ja Lapin tiepiirin lausuntojen osalta ks. 18 §.

Tietosuojavaltuutettu kehottaa perusteellisesti arvioimaan säännöksen tarkoituksenmukaisuutta ja suhdetta muihin kelpoisuusvaatimuksiin. Säännös kuuluu hänen mukaansa ensisijaisesti virkamieslakiin ja -asetukseen.

Työministeriö ei pidä säännöstä perusteltuna.

Lapin verovirasto pitää säännöstä käytännölle vieraana ja tarpeettomana, mitä kauemmas kotiseutualueelta mennään. Tarpeettomana säännöstä pitää myös puolustusministeriö. Valtiovarainministeriö katsoo, että 2 momentti, jossa edellytetään, että viranomaisen palveluksessa kotiseutualueen ulkopuolella on riittävästi saamenkielentaitoista henkilökuntaa, pitäisi poistaa.

30 §. Valtion taloudellinen vastuu

Valtiolla on velvollisuus budjettivaroin turvata riittävät taloudelliset resurssit tämän lain toteuttamiseen.

Valtion talousarvioon tulee ottaa määräraha valtionosuuksiin kunnille tämän lain soveltamisesta aiheutuvien erityisten lisäkustannusten peittämiseksi. Määrärahan on oltava sidoksissa kunnan järjestämien saamenkielisten palveluiden määrään. Muulle itsehallintoyhdyskunnalle, jolle tämän lain

soveltamisesta aiheutuu erityisiä lisäkustannuksia, tulee valtion talousarvioon ottaa määräraha tehtäväkohtaisiin valtionosuuksiin.

Valtion velvollisuus turvata budjettivaroin lain toteutuminen saa kannatusta. Monissa lausunnoissa tähdennetään, että kunnille ei laista saa aiheutua lisäkustannuksia. Sama rahoitusmalli, jota noudatetaan saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen rahoituksen osalta, ja määrärahan sitominen kunnan järjestämien palvelujen määrään saa kannatusta. Valtiovarainministeriö kuitenkin katsoo, että kuntien saamasta rahoituksesta tulee vastakin säätää valtionosuuslainsäädännössä.

Lapin ympäristökeskus näkee ehdotuksen myönteisenä. Metsäntutkimuslaitos edellyttää, että valtiolta osoittaa riittävästi varoja tulkkaus- ja käännöstoimintaan. Enontekiön työvoimatoimiston mielestä lain voimaantuloon tulisi ennakoivasti varautua jo vuoden 2003 budjetissa.

Sisäasiainministeriö katsoo, että kunnat eivät selviä velvoitteistaan ilman mittavaa valtion lisätukea. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää valtion rahoituksen toteutumista keskeisenä edellytyksenä saamen kielen käytön laajentamiseksi viranomaistoiminnassa.

Lapin liiton mielestä kunnille ei saa aiheutua mitään lisäkustannuksia lain toteuttamisesta, vaan valtion tulee turvata siihen tarvittavat varat ottamalla talousarvioon määräraha kunnille maksettaviin kulut täysimääräisesti kattaviin valtionavustuksiin. Valtion vastuuta korostavat myös mm. Suomen Kuntaliitto, Utsjoen kunta, Inarin kunta, Sodankylän kunta, Pohjoismainen saamelaisinstituutti ja City-sämit sekä Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset. Inarin kunta edellyttää, että lain toiminnalliset ja taloudelliset vaikutukset sekä valtion sitoutuminen kustannuksiin selvitetään. Kunta tähdentää sitä, että lailla ei saa vaarantaa kuntalaisten peruspalvelujen toteutumista sekä että kunnalle ei saa laista aiheutua ylimääräisiä kustannuksia. Valtion pitäisi kunnan mukaan varata kuntien tarpeisiin riittävät määrärahat jo nykyisen lain täytäntöönpanoon sekä osoittaa saamelaiskäräjille henkilöresurssit kääntää kunnan tarvitsemia inarin- ja koltansaamenkielisiä tekstejä. Utsjoen kunta katsoo, että kansalaisten perustuslaillisten oikeuksien toteuttamisessa kustannusvastuu on yksiselitteisesti valtiolla. Sodankylän kunta katsoo, että parhaaseen lopputulokseen päästään käyttämällä samaa rahoitusmallia kuin mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa sovelletaan saamen kielen opetukseen ja saamenkieliseen opetukseen. City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset tähdentävät, että valtion tulisi osoittaa varat saamelaiskäräjien ja kuntien yhteyteen ehdotettujen virkojen perustamiseen. Ne pitävät hyvänä ehdotusta määrärahaksi valtionosuuksiin kunnille niille aiheutuneiden lisäkustannusten peittämiseksi ja katsovat, että muutoksia valtionosuuslakiin tulisi ryhtyä valmistelemaan oikeusministeriön toimesta. Myös Suomen porosaamelaiset kiirehtii valmisteluun ryhtymistä.

Valtiovarainministeriö edellyttää 31 §:n kohdalla esitetyin perustein, että 30 §:ää pitää muuttaa. Rovaniemen saamelaisyhdistys Mii korostaa myös kuntien vastuuta.

Lapin lääninhallitus pitää tärkeänä, että saamenkielisten palvelujen järjestäminen turvataan budjettivaroin sekä lääninhallituksen että kuntien osalta. Se toteaa, että ”määrärahan on oltava sidoksissa kunnan järjestämien saamenkielisten palvelujen määrään”.

Opetusministeriön mielestä pitäisi selvittää, missä määrin virkamiehille tulee varautua järjestämään saamen opetusta.

Ks. Myös kohta 4. Taloudelliset vaikutukset.

31 §. Valtionosuudet

Edellä 30 §:n 2 momentissa tarkoitetuista valtionosuuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä kuntien valtionosuuslaissa (1147/1996) on säädetty. Mainitussa laissa tarkoitettuna viranomaisena toimii tämän lain mukaisissa valtionosuuksia koskevissa asioissa oikeusministeriö.

Metsäntutkimuslaitoksen mielestä lisäkustannukset tulee kattaa ”korvamerkityin” lisävaroin. Myös Inarin ja Sodankylän kunnat pitävät ”korvamerkittyjen” varojen osoittamista oikeasuuntaisena.

Sisäasiainministeriö toteaa, että vaikka (palvelujen määrään sidottavista) valtionosuuksista olisi soveltuvin osin voimassa, mitä kuntien valtionosuuslaissa on säädetty, valtionosuusviranomaisena olisi kuitenkin oikeusministeriö. Se ei pidä ratkaisua toteuttamiskelpoisena muistuttaen siitä, että kunnille nykyisin maksettava kielilisiä on yleiskatteellinen eikä ”korvamerkitty” ja sen myöntää ja maksaa sisäasiainministeriö. Jos lisäkustannusten rahoitus muutetaan ehdotetuin tavoin ”korvamerkityksi” ja se sidotaan palvelujen määrään, rahoitus tulisi sen mukaan irrottaa kuntien valtionosuusjärjestelmästä, jolloin oikeusministeriökin voisi olla valtionapuviranomainen. Sisäasiainministeriö kuitenkin katsoo, että kielilain palvelujen rahoitus olisi ehkä tarkoituksenmukaisinta jatkossakin hoitaa laskennallisten rahoitusperusteiden mukaisesti. Ehdotettu rahoitusmalli, joka olisi samanlainen kuin saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen rahoitusmalli, olisi hankalasti sovellettavissa, koska on vaikeaa erottaa, mikä osa palvelua on saamen-, mikä suomenkielistä. Lisäksi sisäasiainministeriö muistuttaa siitä, että lakiteksti ja perustelut eivät kaikilta osiltaan vastaa toisiaan.

Valtiovarainministeriö toteaa, että kuntien saamasta rahoituksesta tulisi jatkossakin säätää valtionosuuslainsäädännössä. Ehdotetusta laista johtuvat muutostarpeet voidaan sen mukaan huomioida tätä lainsäädäntöä uudistettaessa. Niinpä ministeriö katsoo, että 31 § tulee poistaa. Sen lisäksi se huomauttaa, että pykälän perustelut ovat virheelliset.

Ks. Myös kohta 4. Taloudelliset vaikutukset.

32 §. Saamen kielen ja saamenkielinen opetus

Saamelaisten oikeudesta saada peruskoulu- ja muuta opetusta omalla äidinkielellään, saamen kielen opetuksesta sekä saamen kielestä opetuskielenä, oppiaineena ja tutkintokielenä säädetään erikseen.

City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset pitävät ehdotusta viittaussäännöksestä tarkoituksenmukaisena.

33 §. Saamenkielinen päivähoito

Saamelaisten oikeudesta saada päivähoitoa omalla äidinkielellään säädetään lasten päivähoidosta annetussa laissa (875/1981).

City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset pitävät ehdotusta viittaussäännöksestä tarkoituksenmukaisena.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että inarinsaamen ja koltansaamen tarpeisiin tulisi antaa riittävästi henkilöstö- ja taloudellisia voimavaroja päivähoidon oppimateriaalin tuottamiseen.

34 §. Suhde sosiaali- ja terveysalan lainsäädäntöön

Tämän lain 5 §:n 1 momentissa tarkoitettujen viranomaisten on noudatettava tämän lain määräyksiä sovellettaessa:

- 1) potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (785/1992); sekä*
- 2) sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (812/2000); sekä*
- 3) sosiaalihuoltolakia (710/1982).*

Apulaisoikeusasiamies katsoo, että olisi tarpeen säätää erityisesti sosiaali- ja terveysviranomaisten velvollisuudesta järjestää kielellisiä palveluja saamelaisväestölle. Hänen näkemyksensä mukaan potilaan ja asiakkaan äidinkieli olisi otettava huomioon koko maassa eikä vain kotiseutualueella.

City-sämit ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset pitävät ehdotusta viittaussäännöksestä tarkoituksenmukaisena.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että ehdotetut viittaukset ovat omiaan hämärtämään saamen kielilain ja sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön välistä suhdetta. Sen mukaan olisi selkeintä, että uuteen saamen kielilakiin sisällytettäisiin nykyiseen saamen kielilakiin sisältyvät hallintoasioita koskevat velvoitteet, joihin sitten viitattaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädännössä. Säännökset saamen kielen käyttämisestä hoito- ja huolenpitotehtävissä puolestaan tulisi edelleen sisällyttää vain sosiaali- ja terveydenhuollon erityislakeihin. Ministeriö huomauttaa myös siitä, että sosiaalihuoltolain 39 §:n 3 momentin äidinkieltä koskeva säännös, jolla viittausta mainittuun lakiin on perusteltu, on kumottu.

Sosiaali- ja terveysministeriö muistuttaa myös, että vanhukset pelkäävät mennä vanhainkotiin hoitoon (huonon) kielitilanteen vuoksi.

Kansaneläkelaitos toteaa, että lait, joihin viitataan, eivät suoranaisesti kuulu sen soveltamaan lainsäädäntöön ja edellyttää, että sääntelyä ja sen tarpeellisuutta lakiteknisesti tarkistettaisiin.

35 §. Seurakunnat

Mitä tässä laissa säädetään valtion viranomaisten tai laitosten kielestä, sovelletaan myös asianosaisten käyttämään kieleen ja toimituskirjakieleen Oulun hiippakunnan tuomiokapitulissa ja niissä kirkkoherranvirastoissa, joiden toimialueeseen saamelaisten kotiseutualue tai osa siitä kuuluu, jollei asia ole sellainen, että sen kirkkolain (635/1964) mukaan on katsottava olevan kirkon omia asioita, sekä ortodoksisen kirkkokunnan Oulun hiippakunnan kansliassa.

Mitä tämän lain 2, 6–9 ja 12 §:ssä säädetään, sovelletaan vastaavasti evankelis-luterilaisen kirkon Enontekiön, Inarin, Utsjoen ja Sodankylän seurakuntiin, jollei asia ole sellainen, että sen kirkkolain mukaan on katsottava olevan kirkon omia asioita, sekä ortodoksisen kirkkokunnan Lapin seurakuntaan.

Oulun hiippakunta ”kannattaa saamelaisseurakuntien työntekijöiden saamen kielen opiskelumahdollisuuksien parantamista ja siihen panostamista kokonaiskirkon varoin entistä selvästi enemmän”. Se haluaa myös selvennettäväksi käsitteen ”kirkon omat asiat”.

Kirkkohallitus toteaa, että pykälässä viitataan virheellisesti vanhaan kirkkolakiin.

36 §. Toimeksiantotehtävät

Mitä tässä laissa säädetään viranomaisista, koskee annettavan palvelun osalta yhtiöitä, järjestöjä ja yksityishenkilöitä, jotka viranomaisen toimeksiannosta tarjoavat palvelua yleisölle. Toimeksiantotehtävän vastaanottajan kanssa on sovittava siitä, että toiminnassa annetaan tässä laissa edellytettyä kielellistä palvelua.

VR kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen 36 ja 37 § vastaavat asiasisällöltään uuden kielilakiehdotuksen 11 ja 12 §:ää. Se esittää kuitenkin harkittavaksi, onko valtion tai kunnan omistamien

yhtiöiden taikka yksityisten henkilöiden tai yritysten saamen kielen palveluvaatimusten oltava samalla tasolla kuin ruotsin kielen palveluvaatimukset kaksikielisillä alueilla.

Valtiovarainministeriö näkee 36 ja 37 §:n sisäisesti ristiriitaisiksi. Ensiksi mainitun mukaan yksityisen yhtiön tulee antaa kielipalveluja, jos kysymyksessä ovat viranomaisen toimeksiannosta annettavat palvelut. Viimeksi mainitun pykälän osalta se näkee jäävän epäselväksi, ”miten mainittu velvoite laajennettaisiin koskemaan sellaista yksityistä yhtiötä, joka on valtion tai kunnan määräämisvallassa, mutta joka ei tarjoa palvelujaan viranomaisen toimeksiannosta”. Vielä se toteaa, että taloudellisia vaikutuksia käsiteltäessä todetaan, että 36 §:n mukaisissa tapauksissa voidaan sopia kielipalvelujen antamisesta aiheutuvista kustannuksista, mutta että mitään ei sanota 37 §:n kaltaisista tilanteista, joissa toimeksiantoa ei ole määritelty sopimusteitse.

37 §. Liikelaitokset sekä valtion tai kunnan omistamat yhtiöt

Valtion liikelaitoksen sekä sellaisen palvelua tuottavan yhtiön, jossa valtiolla tai yhdellä tai useammalla 5 §:n 1 momentin 1-kohdassa tarkoitettulla kunnalla on määräämisvalta, on saamelaisen kotiseutualueella annettava tässä laissa edellytettyä kielellistä palvelua ja tiedotettava yleisölle suomeksi ja saameksi, jollei se toiminnan laadun vuoksi ole tarpeetonta.

Pykälässä ehdotettujen velvoitteiden asettamista valtion tai kuntien määräämisvallassa oleville yhtiöille vastustetaan vetoamalla siihen, että se vaikeuttaisi yhtiöiden kilpailuasemaa.

Kauppa- ja teollisuusministeriö toivoo perusteluja täsmennettäväksi 36 §:n perustelujen tapaan tapauksissa, joissa valtion tai kunnan määräämisvallassa oleva yhtiö ei tarjoa palveluja viranomaisen toimeksiannosta, viitaten myös 5 §:n perusteluihin. Viitaten siihen, että 36 §:n mukaisissa toimeksiantotapauksissa voidaan sopia kustannusten korvaamisesta, se kaipaa vastaavaa järjestelyä tämän pykälän mukaisiin tilanteisiin. Se pitää ehdotusta sisäisesti ristiriitaisena ja katsoo, että tämän pykälän mukaiselle tiedottamisvelvollisuudelle ei ole esitetty perusteita. Kustannusten korvauksen lisäksi olisi sen mukaan pitänyt tarkastella myös kysymystä ehdotuksen vaikutuksista yhtiöiden kilpailuasemaan. Käsitettä ”määräämisvalta” se pitää epätasällisenä ja ehdottaa sen korvaamista – jos säännös vastoin ministeriön käsitystä jäisi lakiin – määrittelyllä, joka viittaa valtion tai kunnan enemmistöomistukseen ja -äänivaltaan. Yhtiöille aiheutuvat uudet kustannukset ja niiden korvaamistapa olisi joka tapauksessa selvitettävä

Metsähallitus katsoo, että sen ehtävien luonteesta ja moninaisuudesta johtuen pykälän velvoitteita ei helposti ole sovittavissa liikelaitoksen käytännön toimintaan. Sen käsityksen mukaan liikelaitoksen muihin kuin julkisen vallan käyttöä sisältäviin viranomaistehtäviin lain soveltaminen olisi epätarkoituksenmukaista.

Finnair vastustaa lakiin perustuvien velvoitteiden ulottamista valtioonemmistöisiin yhtiöihin.

Valtion enemmistöosuus ei saisi aiheuttaa kielellisten velvoitteiden suhteen rinnastusta viranomaisiin tai valtion liikelaitoksiin. Liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että tällaisten velvoitteiden asettaminen aiheuttaisi kilpailun vääristymistä. Valtiovarainministeriö toteaa, että esim. pörssi-yhtiöissä valtio ei voi asettaa edes enemmistöomistajana normaalista poikkeavia kustannuksia aiheuttavia vaatimuksia. Määritelmällisesti se ehdottaa, että valtion tai kunnan ”määräämisvalta” korvattaisiin ”enemmistöomistuksella ja -äänivallalla”. Ilmailulaitos katsoo, että valtion liikelaitosten rinnastaminen virastoihin ”ei vastaa Ilmailulaitoksen roolia lentoasemapaalvelujen tuottajana”. Se ehdottaa, että pykälää muutettaisiin niin, että siinä mainittujen yhteisöjen ”olisi annettava kielellistä palvelua ja tiedotettava yleisölle suomeksi ja saameksi niiden hoitaessa julkista hallintotehtävää, jollei se toiminnan laadun vuoksi ole tarpeetonta”.

Saamelaisalueen koulutuskeskus ehdottaa pykälän lopusta postettavaksi viimeisen sivulauseen ”jollei se toiminnan laadun vuoksi ole tarpeetonta”.

Maa- ja metsätalousministeriö kritisoi perustelujen termiä ”palvelujen tarjoaminen yleisölle”.

VR:n lausunnon osalta ks. 36 §.

38 §. *Valvonta, neuvonta ja seuranta*

Jokainen viranomainen valvoo omalla toimialallaan tämän lain noudattamista. Saamelaiskäräjät seuraa tämän lain soveltamista ja voi antaa suosituksia kielilainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä sekä tehdä aloitteita havaitsemiensa epäkohtien korjaamiseksi.

Saamen kielen toimisto antaa yhdessä saamen kielineuvoston kanssa vaalikausittain saamelaiskäräjille kertomuksen saamen kieltä koskevan lainsäädännön soveltamisesta sekä saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta ja kieliolojen kehityksestä.

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto pitää kannatettavana säännöstä, jonka mukaan jokaisen viranomaisen on valvottava toimialallaan lain noudattamista. Myös Suomen porosaamelaiset, City-sämit ja Enontekiön saamelaisyhdistys korostavat viranomaisjohdon vastuuta.

Lapin lääninhallitus pitää ehdotettua valvontamenettelyä tarpeellisena.

Sodankylän saamelaisyhdistys katsoo, viitaten Norjassa voimassaolevaan käytäntöön, että saamelaiskäräjien tulisi voida määrävuosin lakisääteisesti raportoida valtioneuvostolle saamelaisten kielellisten oikeuksien ja saamen kielilain toteutumisesta.

39 §. *Tarkemmat säännökset*

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Ei lausuttu mitään.

6 luku. *Voimaantulo*

40 §. *Voimaantulo*

Tämä laki tulee voimaan 1. päivänä tammikuuta 200 .

Tällä lailla kumotaan 8. päivänä maaliskuuta 1991 annettu laki saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa (516/1991) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tämä laki on julkaistava Suomen säädöskokoelmassa myös saamenkielisenä käännöksenä.

Sámi Siida toivoo, että laki tulisi voimaan pian. KHO, oikeuskansleri ja apulaisoikeusasiamies pitävät perusteltuina, että esityksen käsittelyaikataulu ja voimaantuloajankohta olisivat samat kuin uudella kielilaillla. Samaa toivovat Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset sekä City-sämit.

41 §. *Siirtymäsäännökset*

Muussa laissa tai asetuksessa olevan viittauksen tällä lailla kumottuun saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annettuun lakiin katsotaan lain voimaantulon jälkeen tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

Saamelaisalueen koulutuskeskus toteaa, että ehdotuksesta puuttuvat siirtymävaiheen säännökset. Kansaneläkelaitoksen Ivalon toimisto katsoo, että laki vaatii riittävän pitkän siirtymäajan.

4. Taloudelliset vaikutukset

Metsäntutkimuslaitos toteaa, että riittävästi resursoituna kielilaki voi vähentää etnistä vastakkainasettelua edistämällä kielten ja kulttuurien tasa-arvoa sekä luomalla lisätyöpaikkoja saamelaisalueen kuntiin. Myös Inarin kunta korostaa ehdotuksen työllistävää vaikutusta.

Useat lausunnonantajat kiinnittävät kuitenkin (huolissaan) huomiota ehdotuksen toteuttamisen laajoihin sekä valtioon että kuntiin kohdistuviin taloudellisiin vaikutuksiin. Utsjoen kunta katsoo, että henkilöstöön ja kunnan taloudelliseen kantokykyyn liittyvät epävarmuustekijät olisi syytä selvittää. Lapin ympäristökeskus katsoo, että henkilöstön rekrytointi, palkallisen virkavapauden käyttö sekä lisääntyneet tulkkaus- ja käännöspalvelut voivat aiheuttaa merkittäviä lisäkustannuksia. Oikeuskanslerikin kiinnittää huomiota siihen, että säännös palkallisesta virkavapaudesta voi osoittautua taloudellisesti raskaaksi. ETNO arvioi, että kustannukset koskisivat esimerkiksi oikeusviranomaisia laajemminkin kuin Lapin läänin alueella.

Suomen saamelaisopettajien yhdistys muistuttaa, että ”lisäkustannukset eivät synny siitä, että kielelliset palvelut ovat saamenkielisiä, vaan siitä, että ne ovat usealla kielellä”.

Vaasan HAO pitää tärkeänä, että saamen kielen toimistolle taataan riittävät resurssit. Suomen Saamelaisaiteilijoiden ja Sàmi Duodjin mielestä saamelaiskäräjien ja sitä kautta saamelaisjärjestöjen tulisi saada varoja lain toteuttamiseen.

Tullihallitus katsoo inarin- ja koltansaamen käytön aiheuttavan ”ennakoimattomia kustannuksia”. Se edellyttää, että virastot saavat tarvittavat määrärahat ehdotuksen aiheuttamiin uusiin kustannuksiin, jos ne ovat merkittäviä.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että hänen toimistonsa resurssit eivät riitä ehdotetun tiedottamisvelvoitteen täyttämiseen.

Oulun hiippakunta katsoo lain toteuttamisen maksavan paljon rahaa ja sen kirjaimellisen toteuttamisen olevan nykyoloissa liki mahdotonta.

Rovaniemen saamelaisyhdistys Mii korostaa myös kuntien (taloudellista) vastuuta, mutta katsoo, että laista aiheutuvien kulujen pitäisi pysyä kohtuullisina.

Pohjois-Suomen ympäristölupavirasto kiinnittää huomiota siihen, että käännettäväksi pyydetty asiakirja voi sisältää ympäristö- ja vesilupa-asioissa ”useita satoja ja jopa tuhansia sivuja”, mikä olisi otettava huomioon harkittaessa, kuinka laajalle ulotetaan asianosaisen oikeus saada virallinen käännös.

Paliskuntain yhdistys edellyttää, että myös sille aiheutuviin lisäkustannuksiin on valtion toimesta varattava tarpeelliset määrärahat. Suomen porosaamelaiset ja Enontekiön ja Sodankylän saamelaisyhdistykset yhtyvät tähän ja toivovat myös saamelaisalueen paliskunnille ja poronhoitoasioita käsitteleville viranomaisille erillistä valtion rahoitusta saamen kielen ottamiseksi käyttöön poroasioiden hallinnossa ja ehdottaa tutkittavaksi pöytäkirjaan n:o 3 vedoten mahdollisuutta EU-rahoitukseen.

Lapin KO edellyttää, että sille varataan riittävät resurssit 3 luvussa tarkoitettujen palvelujen mahdollistamiseksi, jos luvun säännökset tulevat tuomioistuimessa sovellettaviksi.

Rovaniemen HAO katsoo saamen kielen aseman kohentamisen edellyttävän, että valtion viranomaisilla, kunnilla, kuntayhtymillä, paliskunnilla jne. on taloudelliset mahdollisuudet noudattaa saamen kielilakia. Varain puute voi johtaa lain noudattamatta jättämiseen ja siihen perustuviin valituksiin, mikä viivästyttää asioiden käsittelyä aiheuttaen uusia kustannuksia. Ulkoasiainministeriönkin mielestä saamen kielen käytön edistäminen lakiehdotuksen mukaisesti edellyttäisi huomattavasti nykyistä enemmän kohdennettuja varoja erityisesti kotiseutualueen kunnille. Myös pohjoismainen saamelaisinstituutti korostaa riittävien resurssien tarvetta.

Giellagas-instituutti, joka katsoo, että se joutuu toteuttamaan virkamiesten kielen opetuksen, kiinnittää oikeusministeriön huomiota siihen, että sille tulee osoittaa tarvittavat lisäresurssit. Perusteluissa olisi huomioitava se, että asiantuntijoiden ja tulkkien koulutus olisi järjestettävä.

Kauppa- ja teollisuusministeriön mielestä ehdotetulla tavalla laajennetuille kielipalveluille (mm. lomakkeet ja tietojärjestelmät) ei ole ollut kysyntää.

Enontekiön seurakunta edellyttää kirkkohallituksen erillisavustusta saamenkielisten palvelujen turvaamiseksi, jos laki tulee voimaan.

Mm. sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto, Utsjoen kunta, Enontekiön kunta ja Inarin kunta korostavat valtion taloudellista vastuuta.

Valtiovarainministeriö huomauttaa, että taloudellisista vaikutuksista vain osa on selvitetty. Sen mukaan lisäselvitystä tarvitaan mm. kustannuksista, joita aiheutuu kasvavalle henkilöstölle hankittavista lisätiloista sekä tiedotus- ja koulutusmenoista. Vielä se toteaa, että esityksestä puuttuu taloudellisten vaikutusten yhteenveto, jossa esitettäisiin arvio ehdotuksen kokonaisvaikutuksista erikseen valtiolle, kunnille, julkisyhteisöjen omistamille yhtiöille, valtion liikelaitoksille ja yksityisille kansalaisille. Ministeriö haluaa myös täsmentää eräitä budjettitietoja ja toteaa, että vuosille 2003-2006 vahvistetuissa määrärahaehyksissä ei ole huomioitu ehdotukseen sisältyviä määrärahalisäyksiä. Myös Ivalon työvoimatoimisto toteaa, että kustannuksia ja rahoitusta ei ole riittävästi selvitetty. Sisäasiainministeriö toteaa, että ehdotusten taloudellisten vaikutusten arviointi on jäänyt kovin yleispiirteiseksi. Taloudellisia vaikutuksia tulee sen mukaan täsmentää. Suomen Kuntaliittokin arvelee tarvittavan perusteellisempaa kustannusten määrän selvittämistä. Myös Inarin kunta edellyttää kustannusvaikutusten selvittämistä (ks. 30 §). Lapin verovirasto toteaa, että saamelaiskäräjien kustannuslaskelmat ovat ”kovin varovaiset” ja että työryhmä on kustannusten osalta muutenkin ollut ”varsin lyhytsanainen”.

Lapin liitto edellyttää, että ehdotuksen kustannusvaikutukset selvitetään työryhmässä, jossa on Lapin kuntien edustus.

5. Muuta

Oikeuskansleri pitää aiheellisena, että jatkovalmistelussa kiinnitetään erityistä huomiota niiden tahojen kannanottoihin, joiden toimintaan ehdotus tulisi erityisesti vaikuttamaan ja joiden velvoitteet laajentuisivat. Ympäristöministeriö toteaa lain käsitteistön vastaavan kielilain käsitteistöä, minkä se katsoo helpottavan lakien käytännön soveltamista.

Kansaneläkelaitos katsoo, että sen juridista erityisasemaa välilliseen hallintoon kuuluvana itsenäisenä julkista valtaa käyttävänä laitoksena ei ole otettu riittävästi huomioon. Se arvelee, että sitä on pidetty valtion viranomaisena. Erityisesti lain toteuttamisesta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta pitäisi sen mukaan selvästi säätää myös kansaneläkelaitoksen osalta. Epäselvänsä se pitää myös sitä, soveltuuko tiedottamista koskeva 12 § ja virkavapausoikeutta koskeva 28 § siihen.

Apulaisoikeusasiamies muistuttaa, että jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon Pohjoismaisen kielikonvention mahdolliset muutokset.

Sisäasiainministeriö ja Rovaniemen KO katsovat ehdotetun lain täytäntöönpanon merkitsevän huomattavaa koulutustarvetta. Nykyisen henkilöstön koulutustarpeeseen kiinnittää huomiota Suomen Nimismiesyhdistys. ETNO:n mukaan viranomaisten on huolehdittava jo ennen lain voimaantuloa siitä, että koulutukseen saadaan saamelastaustan omaavia opiskelijoita. Se toivoo koulutus- ja muun yhteistyön hyödyntämistä Norjan kanssa. Työministeriön mielestä tulisi vielä harkita kielikoulutusta koskevia säännösehdotuksia.

Ulkoasiainministeriö katsoo, että oikein kohdennettu tiedottaminen kielellisten oikeuksien sisällöstä ja laajuudesta on keskeisessä asemassa. Ympäristöministeriö toivoo yhteisiä suosituksia ja ohjeistusta ministeriöiden saamen kielen käyttöön.

Oulun hiippakunta katsoo, että ehdotetun saamen hallitsemisen luominen tuomiokapitulin ja seurakuntien henkilöstön keskuuteen lienee käytännössä voimavarojen ulottumattomissa.

Eduskunnan kanslia katsoo, että kielilakikomitean ehdotuksessa tarkoitettu kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta ja kielellisten oikeuksien toteutumisesta sekä tarpeen mukaan muistakin kielioloista tulee laatia perustuslain 17 §:n tavoitteista ja sisältöalasta lähtien, jolloin myös saamen kieli ja kulttuuri saavat siinä riittävän aseman.

Suomen Saamelaisten Keskusjärjestö toteaa, että heti lain voimaantulon jälkeen, jolloin asioiden käsittely hidastuu käännöstöiden lisääntyessä, saamelaisille tulee antaa etusija saamenkielisten palvelujen käyttämisessä.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että perustelut sisältävät ilmaisuja, joita ei voida pitää asianmukaisena säädöskielenä (mm. ”edes”). Ehdotukseen sisältyy sen mielestä lisäksi lukuisia säännöksiä, joiden perustuslainmukaisuus on kyseenalaista.

Saamelaisalueen koulutuskeskus kiinnittää huomiota perusteluissa oleviin epätarkkuuksiin ja virheellisiin tietoihin:

- asetetaan velvoite aloittaa saamen kielen kurssien järjestäminen, vaikka tällaisia kursseja on jo vuosia järjestetty
- esitetään, että tulkikoulutuksen suunnittelu tulisi aloittaa, vaikka tähän on jo valmiit opetus- ja lukusuunnitelmat ja kursseja jo on järjestettykin.

Saamelaisalueen koulutuskeskus pitää tärkeänä, että sille osoitettu velvoite järjestää koulutusta kirjattaisiin lakiin, jotta niiden rahoitukseen tulisi lakiperuste.

Puolustusministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö toivovat uutta mahdollisuutta lausua ehdotuksista, kun niitä on lausuntojen pohjalta täsmennetty. Ylioppilastutkintolautakunta odottaa tulevansa kuulluksi, kun saamen koulutusta koskevista asioista valmistuu esitys.